

**Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : ΑΡΚΑΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ -
- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

**ΥΠΟ
ΔΟΥΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ**

ΠΑΤΡΑ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΣΕΛΙΔΑ

Εισαγωγή.....	1
Γεωγραφική θέση και η σημερινή μορφή του νομού.....	3
Ιστορία - Αναδρομή στο χθες.....	4
1. Προσφατικά χρόνια.....	4
2. Αρχαία-ιστορικά χρόνια.....	6
3. Βυζαντινά χρόνια - Ενετοκρατία.....	7
4. Τουρκοκρατία.....	9
5. Ελεύθερη Ελλάδα.....	10

ΜΕΡΟΣ Α

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Τρίπολη.....	11
Ιστορία.....	11
Αξιοθέατα.....	13
Το Αρχαιολογικό Μουσείο Τρίπολης.....	16
Πολιτιστικές Δραστηριότητες.....	17
Η Περιοχή της Τηγέας.....	17
Λεβίδι.....	20
Αρκαδικός Ορχομενός.....	21
Αρχαία Μαντίνεια - Αγία Φωτεινή.....	22
Μαίναλο. -Ενα ζωντανό βουνό.....	24
Τα χωριά του ορεινού όγκου.....	26
Επαρχία Γορτυνίας	
Στεμνίτσα.....	30
Δημητσάνα.....	32

Τα μοναστήρια της Γορτυνίας.....	34
Η ιστορία της Γορτυνίας.....	37
Λαγκάδια.....	38
Τρόπαια.....	39
Λουτρά Ηραίας.....	40
Καρύταινα.....	41
Μεγαλόπολη.....	44
Κυνουρία	
Ιστορία της Κυνουρίας.....	49
Μονή Λουκούς - Επαυλή του Ηρώδου του Αττικού.....	50
Ο Πάροννας ή Μαλεβός (Κοσμάς, Πραστός, Καστάνιτσα, Σίταινα).....	53
Άγιος Πέτρος -Καστέρι. Η Μονή Παναγίας Μαλεβής.....	55
Άστρος	
α. Μεσόγειο.....	57
β. Παράλιο.....	58
Παραλία Τυρού.....	59
Λεωνίδιο.....	60
ΑΡΚΑΔΙΣΜΟΣ. Φιλοσοφία και Πραγματικότητα.....	63

ΜΕΡΟΣ Β

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Ταυτότητα του Νομού.....	65
Αρχαδικό χωριό.....	67

1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Πελοποννήσου 1988.....	68
Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 1994 - 1999...	71
ΥΠΟ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: "ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ".....	71
ΥΠΟ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	74
Θαλάσσιος Τουρισμός.....	79
Αγροτουρισμός.....	80
Ολοκληρωμένο πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Τουρισμού Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ.....	81
Προτάσεις. Παραδοσιακοί Οικισμοί.....	82
Εκδρομικός Τουρισμός.....	83
Οικοτουρισμός - Περιηγητικός Τουρισμός.....	84
Μονοπάτια - Λιμνοδεξαμενές.....	86
Πολιτιστικός - Μορφωτικός Τουρισμός.....	88
Ιστορικό Πάρκο.....	88
Ορεινός - Ορειβατικός Τουρισμός.....	89
Προστατευόμενες Περιοχές	
Αισθητικά Δάση ή Δάση Αναψυχής.....	90
Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης.....	91
Αναβάσεις.....	91
Χειμερινός Τουρισμός.....	93
Συνεδριακός Τουρισμός.....	94
Πνευματικό Κέντρο Δήμου Τρίπολης.....	95
Θρησκευτικός Τουρισμός.....	95
Προτάσεις και Συμπεράσματα.....	97

Εισαγωγή.

Η Αρκαδία είναι ένας τόπος κλειστός, όλο βουνά και ψηλές κορφές, με μεγάλα ελατοδάση και οργιαστική βλάστηση. Ένας τόπος παρθένος, άγνωστος, απροσδόκητος, αληθινά μαγευτικός, που περιμένει τον επισκέπτη να τον διαβεί, να ανακαλύψει κρυφά μονοπάτια μέσα στα δάση που θα τον οδηγήσουν σε κάποιο ξέφωτο με ένα ξακκλήσι στην άκρη του.

Βρέχεται από τον Αργολικό κόλπο και το Μυρτώο πέλαγος. Κάθε τόσο η θάλασσα σχηματίζει φανταστικούς όρμους και ακρωτήρια. Στην πραγματικότητα, όποιος περιδιαβαίνει σήμερα την Αρκαδία, θα γνωρίσει ένα τοπίο που δεν έχει αλλάξει σχεδόν καθόλου από την αρχαιότητα.

Η Αρκαδία είναι το όνειρο μιας φύσης, που οι βουνίσιοι κάτοικοί της διατήρησαν ως σήμερα. Γάργαρα νερά, βαθύσκια δάση και η θάλασσα που χάνεται και ξαναφαίνεται πίσω από τα δέντρα. Και όχι μόνο.

Είναι η πατρίδα των θεών και των ηρώων, η γενέτειρα των μεγάλων μορφών του Γένους και της κλεφτουριάς. Εδώ "αναστήθηκε" πάλι το Γένος. Διάσπαρτη από αρχαιολογικά μνημεία η Αρκαδία. Αρχαία θέατρα, ρωμαϊκά τείχη και ενετικά κάστρα, βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια.

Ο νομός Αρκαδίας δεν παρουσιάζει την ανάπτυξη που θα μπορούσε να έχει. Ήταν περισσότερο γνωστός μέχρι πρότινος μόνο για την ιστορία του, χωρίς να κρατά τον

επισκέπτη, αφού δεν υπήρχε η κατάλληλη τουριστική υποδομή, αλλά ούτε και προβολή του νομού.

Τα τελευταία χρόνια όμως η τουριστική υποδομή έχει βελτιωθεί σημαντικά. Οι αρκαδικές ακτές με τις καθαρές θάλασσες, το παραγωγικό οροπέδιο στην περιοχή της Τρίπολης, το Μάιναλο με τα ατελείωτα δάση, περιμένουν τους επισκέπτες.

Γεωγραφική θέση και η σημερινή μορφή του νομού.

Ο νομός Αρκαδίας καλύπτει το κεντρικό τμήμα της Πελοποννήσου. Συνορεύει βόρεια με την Κορινθία και την Αχαΐα, δυτικά με την Ηλεία, νότια με τη Μεσσηνία και τη Λακωνία, ανατολικά με την Αργολίδα και βρέχεται από τον Αργολικό κόλπο και το Μυρτώο πέλαγος.

Ολόκληρη η αρκαδική χώρα είναι ένα τεράστιο υψίπεδο σπαρμένο από γεωλογικές εξάρσεις.

Τα βόρεια και ανατολικά όρια του αρκαδικού υψίπεδου ορίζονται από την μακρύτερη βόρεια αρκαδική οροσειρά που αποτελείται από τα βουνά Ντουρντουβάνα, Σαΐτάς, Ολίγυρτος, Λύρκειο, Αρτεμίσιο και Παρθένι. Στο κέντρο στέκει, επιβλιτικό και πυκνοδασωμένο, το Μάιναλο (ψηλότερη κορυφή η Οστρακίνα 1981 μ.). Δυτικά, στην "ανοικτή Αρκαδία" απλώνονται οι οροσειρές των βουνών της Γορτυνίας και το οροπέδιο της Μεγαλόπολης που καταλήγει στο ιερό όρος Λύκατο. ΝΑ προς το μέρος της θάλασσας είναι ξαπλωμένος ο Πάρνωνας ή Μαλεβός.

Ο νομός χωρίζεται σε τέσσερις επαρχίες: Μαντινείας με πρωτεύουσα την Τρίπολη, Γορτυνίας με πρωτεύουσα τη Δημητσάνα, Μεγαλοπόλεως με πρωτεύουσα τη Μεγαλόπολη και Κυνουρίας με πρωτεύουσα το Λεωνίδιο. Το κλίμα σε αυτό το υψόμετρο (600 - 1200 μ.) είναι υγιεινό. Η συνολική έκταση του νομού είναι 4.419 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Κατά την απογραφή του 1981 ο συνολικός πληθυσμός

του νομού ήταν 107.932. Η πρωτεύουσα του νομού, η Τρίπολη, που δεσπόζει στο κέντρο του ομώνυμου οροπεδίου, έχει πληθυσμό 21.311. Άλλες σημαντικές πόλεις και κωμοπόλεις είναι: Μεγαλόπολη με 4.735, Άγιος Πέτρος Κυνουρίας με 1.605, το Άστρος με 2.459, το Λεβίδι με 1.442 και το Λεωνίδιο με 3.557.

Τα αξιοθέατα της Αρκαδίας είναι: τα τουριστικά θέρετρα της Βυτίνας και του παράλιου Άστρους. Οι ιστορικές θέσεις της Δημητσάνας, της Καρύταινας, του Άστρους και η περιοχή γύρω από την Τρίπολη. Οι αρχαιότητες της Τεγέας, της Μαντίνειας, του Ορχομενού, της Μεγάλης Πόλης και της Λυκόσουρας. Τα αστικά κέντρα της Τρίπολης και της Μεγαλόπολης. Το κλήθος των μοναστηριών στην περιοχή του Πάρωνα. Η ναυτική πολιτεία του Λεωνιδίου.

Συγκοινωνιακά ο νομός συνδέεται με όλες τις πόλεις της Πελοποννήσου, την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, με υπεραστικά λεωφορεία και με τον Πειραιά, την Αθήνα και την Καλαμάτα με το τραίνο. Το καλοκαίρι εκτελούνται πυκνά δρομολόγια με ταχύπλοο από τη Μαρίνα Ζέας προς το Άστρος και το Λεωνίδιο.

Ιστορία - Αναδρομή στο χθες.

1. Προαρχαϊκά χρόνια.

Η Αρκαδία ανήκει στις περιοχές της Πελοποννήσου που

κατοικήθηκαν πολύ νωρίς. Ο Ηρόδοτος μάλιστα θεωρεί τους Αρκάδες τους αρχαιότερους κατοίκους της Πελοποννήσου.

Κατά την Αρκαδική μυθολογία που είναι πλουσιότατη, η Ρέα γέννησε το Δία στην Αρκαδία, στο Λύκαιο όρος, γι' αυτό και λάτρευαν το Λύκαιο Δία. Τον Δία μεγάλωσαν οι νύμφες Νέδα, Θεισόα και η Αγνώ που ζούσαν στο Λύκαιο. Ο Δίας λούστηκε στο ποτάμι και αυτό πήρε το όνομα Λούσιος (Δημητσάνικο ποτάμι σήμερα).

Ο πρώτος βασιλιάς της Αρκαδίας ήταν ο Πελασγός που θεωρείται γενάρχης των Αρκάδων. Από αυτόν ονομάστηκε Πελασγία η χώρα και Πελασγοί οι κάτοικοί της.

Από τη γενιά του Πελασγού καταγόταν ο Λυκάων, που έχτισε τη Λυκόσουρα κοντά στο Λύκαιο όρος. Ο Λυκάων απέκτησε πενήντα γιους και μία κόρη. Οι γιοι έχτισαν κι αυτοί δικές τους πόλεις που πήραν τα ονόματά τους (Φιγάλεια, Τεγέα, κ.λ.π.). Την κόρη όμως, που ήταν πεντάμορφη, ερωτεύτηκε ο Δίας. Έτσι γεννήθηκε ο Αρκάς, που έδωσε το όνομά του στην Αρκαδία. Απέκτησε τρεις γιούς, τον Αζάν, τον Αφείδα και τον Ελατο, που μοιράστηκαν τη χώρα. Στον πρώτο δόθηκε η βορειοδυτική και δυτική Αρκαδία (Λυκόσουρα - Μεγαλόπολη), στον δεύτερο η Τεγέα και στον τρίτο η βόρεια και βορειοανατολική Αρκαδία (Καλλύνη, Φενεός, Στυμφαλία και η Κυνουρία).

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, με τον όρο Αρκαδία

εννοούσαν μια πολύ μεγαλύτερη περιοχή από τη σημερινή. Δεν είχε ενιαία μορφή και οι κάτοικοί της χωρισμένοι σε φυλές ζούσαν σε μικρούς οικισμούς, όπως έδειξαν οι ανασκαφές.

Κατά τον Πausανία, δεν υπάρχει ελληνικός πόλεμος που να μην συμμετείχαν οι Αρκαδείς. Στον Τρωϊκό πόλεμο πήραν μέρος οι Ορχομένιοι κι οι Τεγεάτες. Στην επιστροφή τους εξώκειλαν στην Κύπρο όπου έχτισαν την Πάφο.

Στην Αρκαδία λατρεύτηκαν κυρίως ο Δίας, η Αρτεμις (η θεά του κυνηγιού και των δασών), η Ηρα, ο Ερμής, ο Ασκληπείδης, ο Ποσειδώνας, ο Διόνυσος με τους ακόλουθούς του, τους Σάτυρους. Η κατ' εξοχήν αρκαδική θεότητα όμως ήταν ο τραγοπόδαρος και κερασφόρος Πάνας. Ο θεός της μουσικής, των κοπαδιών, των λόγγων και των βουνών, ο οποίος περιδιάβαζε τους αρκαδικούς δρυμούς, συνοδευόμενος από τις νύμφες των δασών, τις Δρυάδες, τις Μαινάδες, τις Αμαδρυάδες, κ.λπ.

2. Αρχαία - ιστορικά χρόνια.

Στα ιστορικά χρόνια οι μικροί αρκαδικοί συνοικισμοί ενώνονται και δημιουργούν μεγάλες πόλεις: Μαντίνεια, Ορχομενός, Τεγέα, Φενεός, Παλλάδιο, Γόρτυς, Μεγαλόπολη (Μεγάλη Πόλη), Λυκόσουρα, κ.λπ.

Την περιοχή της Αρκαδίας διεκδικούσαν οι Μεσσήνιοι και οι Σπαρτιάτες και έγιναν πολλές συγκρούσεις με τελική επικράτηση των Σπαρτιατών.

Το 743 π.Χ. εκστρατεύουν οι Ορχομένιοι με τους

Μεσσήνιους κατά των Σπαρτιατών. Το 480 π.χ. αναφέρει ο Ηρόδοτος ότι 120 Αρκάδες πολεμούν στις Θέρμοπύλες και το 479 π.χ. στις Πλαταιές. Επίσης λαμβάνουν ενεργό ρόλο στον Πελοποννησιακό πόλεμο στο πλευρό των Σπαρτιατών. Στα 369 π.χ. μετά τη μάχη στα Λεύκτρα γίνεται η Μεγάλη Πόλη (Μεγαλόπολη) από συμφωνία 40 Αρκαδικών πολιχνών και με την προστασία των Θηβαίων. Ιδρύεται δηλαδή το "Κοινό των Αρκάδων".

Εξαιτίας, όμως, της αντίθεσης ανάμεσα στις δύο μεγάλες πόλεις Τεγέα και Μαντίνεια, το "Κοινό των Αρκάδων" διασπάστηκε και οι πόλεις προσχώρησαν στην Αχαϊκή Συμπολιτεία.

Μετά την υποταγή στους Ρωμαίους (146 π.χ.) η περιοχή αρχίζει να παρακμάζει, για να περιέλθει τελικά σε αφάνεια, εξαιτίας βαρβαρικών επιδρομών.

3. Βυζαντινά χρόνια - Ενετοκρατία.

Στα πρώτα βυζαντινά χρόνια ο πληθυσμός άρχισε να μετακινείται από τα ορεινά στα μεσόγεια και ταυτόχρονα γίνεται εγκατάσταση σλαβικών φύλλων σε πολλές περιοχές κυρίως όμως στη Γορτυνία. Έτσι έχουμε σήμερα πολλά τοπωνύμια με σλαβικές ρίζες (π.χ. Δημητσάνα, Στεμνίτσα, που σημαίνει δασώδης, κ.λπ.).

Το κύρηγμα του Χριστιανισμού από τον Απόστολο Παύλο στην Κόρινθο, είχε ως αποτέλεσμα την επικράτηση του Χριστιανισμού, αργά αλλά σταθερά, και μνημονεύονται

τέσσερις επισκοπές: Θελπούσης, Μαντινείας, Μεγαλόπολης και Τεγέας υπό την Μητρόπολη Κορίνθου.

Εδώ πρέπει να πούμε ότι τεκμηριώνεται επιστημονικά η διαδοχή του ίδιου φυλετικού κληθυσμού μόνο στην Τσακωνιά (Κυνουρία), όπως προκύπτει από την επιβίωση εκεί αρχαίου γλωσσικού ιδιώματος (τα "Τσακόνικα").

Αδιάκοπα πρέπει να κατοικήθηκαν οικισμοί -έστω μερικά μετακινούμενοι στο ζωτικό αγροτικό τους χώρο- όπως:

α. ομάδα χωριών ή τόπων με αρχαιοπίνα τοπωνύμια κοντά σε αρχαίες σχετικά θέσεις (π.χ. Ηρά ή Αγιάννης/Αρχαία Ηραία, Καντήλα ή Κανδήλα/Αρχαία Κονδηλέα, κ.α.)

β. Διάδοχοι οικισμοί αρχαίων οικιστικών κέντρων όπως Τεγέα/Νύκλι, η Καρύταινα αντί για την αρχαία Γόρτυνα ή Κόρτυνα, η Δημητσάνα όπου η αρχαία Τεύθις, το Καλπάκι όπου ο αρχαίος Αρκαδικός Ορχομενός, στην τελευταία περίπτωση με σχεδόν αδιάκοπη νομισματική τεκμηρίωση έως το 15ο αιώνα).

Και αργότερα, στα βυζαντινά χρόνια στη θέση της αρχαίας Μαντινείας, έχουμε τα Βυζαντινά Κηπιανά (Τσηπιανά), αρχαία Μεγαλόπολη/Βελιγοστή, στην αρχαία Τεγέα οι Αμύκλαι με παραφθορά Αμύκλι(ν), Νύκλι(ν).

Στα 1204 οι Φράγκοι κατέλαβαν την Αρκαδία, χώρισαν την περιοχή σε πέντε βαρωνίες και ίδρυσαν μια σειρά από φρούρια για την ασφάλειά της. Μερικά από τα κάστρα αυτά είναι: Δημητσάνα - το Κάστρο, το ονομαστό κάστρο της

Καρύταινας που σώζονται ερείπια του, στα Τρόπαια - το κάστρο της Ακοβας ή της Κυράς, το Κάστρο στο παράλιο Αστρος. Από τους Φράγκους, την απελευθέρωσε ο Ανδρόνικος Παλαιολόγος το 1330 και την περιέλαβε στο Δεσποτάτο του Μυστρά.

Το Νύκλι ήταν έδρα βαρωνίας και όταν κατελήφθη από τους Βυζαντινούς, για να είναι ασφαλέστερη η περιοχή, το κατέστρεψαν και κατεδάφισαν τα τείχη, και αντί αυτού φτιάχτηκαν δύο φρούρια, το Μουχλί και τα Κηπιανά, στα όρη που δέσποζαν της πεδιάδας και μπορούσαν να ελέγχουν τα δύο στενά του Πρίνου και του Χτενά, που ήταν οι έξοδοι προς την Αργολική πεδιάδα και την Κόρινθο.

Το Μουχλί τοποθετείται στο όρος Παρθένι και έλεγχε τις οδούς, ασφαρίζοντας ταυτόχρονα το Μυστρά από τις βαρβαρικές επιδρομές.

Το 1458 όμως τη περιοχή της Αρκαδίας καταλαμβάνουν οι Τούρκοι και κάνουν έδρα τους την Τρίπολη που αποτέλεσε σημαντικό εμπορικό και πολιτικό κέντρο. Έτσι, παράκμασαν το Μουχλί και τα Κηπιανά.

4. Τουρκοκρατία.

Ολόκληρη η Αρκαδία κάτω από τον τουρκικό ζυγό πέρασε πολλά δεινά. Χωριά ολόκληρα εξαφανίζονταν και οι κάτοικοί τους κατέφευγαν στα βουνά. Αποτέλεσαν έτσι τα πρώτα σώματα των Αρματωλών και των Κλεφτών προετοιμάζοντας την επανάσταση. Όμως είχε κάποια

προνόμια, δηλαδή υπαγόταν κατευθείαν στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, ενώ οι γύρω μητροπόλεις τη διεκδικούσαν και κυρίως η Επισκοπή Αμύκλων που υπαγόταν στο βιλαέτι της Λακεδαίμονας.

Κατά τα τουρκοκρατούμενα χρόνια καλείται Μωρέας και αποτελεί το βιλαέτι του Μοριά. Είχε πρωτεύουσα την Τριπολιστά που ήταν η έδρα του πασά.

5. Ελεύθερη Ελλάδα.

Μετά την απελευθέρωση ο Μοριάς (1828) αποτελεί τμήμα του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους και κατέχει ξεχωριστή θέση γιατί αυτό ήταν το πρώτο ελεύθερο κομμάτι. Επίσης η Τρίπολη διεκδίκησε το να γίνει πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους, αλλά αντί αυτού έλαβε άλλα προνόμια, για παράδειγμα την ίδρυση σχολείου στη θέση που βρίσκεται τώρα το Μαλλιαροπούλειο θέατρο.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, η Λακαδία και κυρίως τα βουνά της, αποτέλεσαν καταφύγιο για τους αντάρτες. Στον Πάργωνα έδρασε η 4η Μεραρχία πεζικού και οι Γερμανοί έκαψαν τον Κοσμά, τον Πραστό και το μοναστήρι της Παναγίας Μαλεβής γιατί εκεί κρύβονταν οι αντάρτες, αφού οι κάτοικοι, τους βοηθούσαν και τους πληροφορούσαν για τις κινήσεις των Γερμανών.

ΜΕΡΟΣ Α

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Τρίπολη.

Ιστορία.

Η Τρίπολη βρίσκεται στο κέντρο του νομού σε υψόμετρο 630 μ.

Με το όνομα Drobolizza (δασύλιον) αναφέρεται για πρώτη φορά το 1545 από τον Ιάκωβο Gastald: σαν μικρός και ασήμαντος οικισμός. Η γεωγραφική της θέση τη βοήθησε να αναπτυχθεί και να κυριαρχήσει. Με την παρακμή του Μουχλίου και των Κηπιανών, τον 17ο αιώνα, οργανώνεται η ζωή της πόλης. Στα 1555 - 1556 συνδέεται η Ντριπολιτσά με πατριαρχική εξουσία με το Πατριαρχείο και την πενήνταετία 1720-1770 υπάρχει έντονη εκκλησιαστική δραστηριότητα. Χτίζονται πολλοί ναοί και μοναστήρια: Αγίου Δημητρίου (παλαιότερος ναός), Παναγίας (επισκοπικός ναός), Ταξιάρχου, Ευαγγελισμού και η μονή Μεταμόρφωσης Σωτήρος, κ.α.

Επίσης ακμάζουν οι μεγάλες μονές Επάνω Χρέπας, Βαρσών, Τσηπιανών και Κανδήλας.

Μετά την επικράτηση των Τούρκων στην Πελοπόννησο, το 1715, η Τρίπολη γίνεται έδρα του Πασαλικιού του Μοριά. Και τείνει φυσικό λόγω θέσεως και σημασίας, η επανάσταση να αρχίσει εδώ.

Η πρώτη επανάσταση γίνεται στα 1770 με ξένη βοήθεια (ρωσική). Είναι τα γνωστά Ορλωφικά, όπου η πολιορκία της Τρίπολης (29 Μαρτίου - 9 Απριλίου 1770) από τους Έλληνες

και τους Ρώσους απέτυχε. Η επανάσταση κατεστάλη από τους Αλβανούς που κατέστρεφαν, σκότωναν, φορολογούσαν επί μία δεκαετία. Ετσι έχουμε μείωση του πληθυσμού κατά 300.000 και οι κάτοικοι αφήνουν τις πόλεις και τα χωριά και καταφεύγουν στα βουνά. Σε ένα τέτοιο κατατρεγμό γεννήθηκε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Στα απομνημονεύματά τους, γραμμένα από τον Τερτσέτη, αφηγείται: "Γεννήθηκα στο βουνό το 1770, Απριλίου 3, τη Δευτέρα της Λαμπρής, σ'ένα δένδρο από κάτω, στην παλιά Μεσσηνία, ονομαζόμενο "Ραμοβούνι". Ο πατέρας μου ήταν αρχηγός των αρματολών και επήγε στη Μάνη. Εβγαινε από τη Μάνη και κυνηγούσε τους Τούρκους".

Σιγά σιγά σχηματίζονται σώματα αντίστασης κλεφτών με τη μυστική βοήθεια των Τούρκων ώστε να εξοντωθούν οι Αλβανοί. Ομως μετά την εξόντωση των Αλβανών, οι Τούρκοι σκλήρυναν τη στάση τους έναντι των Ελλήνων, εξοντώνοντας πολλούς κλέφτες και περιορίζοντας την αυτοδιοίκηση που είχε τότε η χώρα. Ανάμεσα στους σκοτωμένους κλέφτες είναι ο Γιάννης Κολοκοτρώνης, ο ονομαζόμενος Ζορμπάς, αδερφός του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, το Φλεβάρη του 1806.

Το φθινόπωρο του 1818 αναπτύσσεται η δράση της Φιλικής Εταιρείας στην περιοχή της Τρίπολης στο πρόσωπο του Αναγνώσταρά με την παράλληλη βοήθεια του Παναγιώτη Σέκερη, που γεννήθηκε στην Τρίπολη και ζούσε τα χρόνια εκείνα στην Οδησό, του μεγαλύτερου ίσως ευεργέτη της Αρκαδίας.

Ετσι άρχισαν οι μάχες που προετοίμασαν την άλωση της πόλης. Η μάχη του Λεβιδίου, η πρώτη επιτυχία των Ελλήνων έναντι των Τούρκων στον αραδικό χώρο, η μάχη του Βαλτετσίου. Επειτα ο κλοιός άρχισε να κλείνει. Η μάχη της Γράνας στις 10 Αυγούστου ήταν ο προάγγελος ότι η πόλη θα πέσει, παρ'όλο που οι Τούρκοι είχαν ενισχύσει το τείχος το 1785. Η πόλη αλώνεται στις 23 Σεπτεμβρίου του 1821. Ετσι γίνεται το διοικητήριο κάθε επαναστατικής ενέργειας.

Το 1824 την κυρίευσαν πάλι οι Τούρκοι και μέχρι την οριστική της απελευθέρωση το 1828, η πόλη βρισκόταν στον έλεγχο τότε των Τούρκων και τότε των Ελλήνων.

Ο Ιμπραήμ κατά την αναχώρησή του απ'την Πελοπόννησο την έκαψε, καταστρέφοντας και τις εκκλησίες αλλά αφήνοντας άθικτες τις δημόσιες βρύσες και το υδραγωγείο της πόλης.

Από τότε και μέχρι σήμερα έζησε κάθε άλλη ιστορική στιγμή της χώρας μας.

Σήμερα η Τρίπολη αποτελεί σημαντικό αγροτικό, εμπορικό και συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου.

Αξιοθέατα.

Η Τρίπολη καταστράφηκε ολοκληρωτικά το 1827 από τον Ιμπραήμ πασά, ο οποίος την παρέδωσε στις φλόγες και ανατίναξε τις εκκλησίες, με αποτέλεσμα να μην σώζονται

παρά ελάχιστα μνημεία της πόλης. Ένα από αυτά, σε μεγάλο βαθμό αλλοιωμένο, κατάγεται (αν δεν είναι πιο παλιό) από τη Βενετοκρατία. Πρόκειται για το "Ματζούνειο", το κατά παράδοση "Καθολικό", στην οδό Γεωργίου Α' 41, που στεγάζει τη Δημοτική Βιβλιοθήκη και τη Φιλαρμονική.

Από την Τουρκοκρατία διασώθηκε μόνο ένα κτίριο στην πλατεία Αγίου Δημητρίου, το ιεροσπουδαστήριο ("μεντρεσές") Τζουπέ-Χανές. Το έλεγαν επίσης "Μετόχι".

Η επιβλητική Βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Βασιλείου η σημερινή μητρόπολη είναι καλυμμένη εξωτερικά με μάρμαρο, η οποία σχεδιάστηκε πάνω στο κεντρικό τζαμί Μπεκήρ-πασά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα νεοκλασσικά κτίρια της πόλης. Σε ένα από αυτά στεγάζεται το Μαλλιαροπούλειο Ίδρυμα, το Αρχαιολογικό Μουσείο και το Δημοτικό Μέγαρο.

Το Μαλλιαροπούλειο θέατρο, το μοναδικό θέατρο της πόλης, χτίστηκε στις αρχές του αιώνα μετά από δωρεά του γιατρού Μαλλιαρόπουλου στη θέση του σχολείου που χάρισε ο Καποδίστριας στην πόλη το 1828-1829. Ως τότε στο χώρο αυτό λειτουργούσε το "Δημοτικόν θέατρον" που φιλοξένησε όπως και το Μαλλιαροπούλειο πολλές παραστάσεις. Παραστάσεις δίνονταν επίσης στο "Μεγάλο Καφενείο".

Η δραστηριότητα του θεάτρου αρχίζει με τα εγκαίνιά του στις 7 Φεβρουαρίου 1910 μέχρι το 1920, και μετά πάλι τις δεκαετίες του '30 και '40. Από το 1950 και μετά οι παραστάσεις άρχισαν να αραιώνουν.

Το Μαλλιαροπούλειο άρχισε να ζωντανεύει πάλι τα τελευταία δέκα χρόνια, από τη "Θεατρική Ομάδα Τρίπολης" ύστερα από την ευγενική παραχώρηση του Δήμου.

Αξίζει ακόμα να επισκεφθείτε το μικρό ξωκλήσι του Αγ. Γιώργη, δύο χιλιόμετρα από την Τρίπολη με το πευκόφυτο δασάκι. Καθώς επίσης τα ξωκλήσια του Μαΐθανασάκου, του Αγιάννη του Ψηλονώμου και της Ζωοδόχου Πηγής στο συνοικισμό της Κάρτσοβας.

Βορειοδυτικά της Τρίπολης υπάρχει το μοναστήρι της Επάνω Χρέπας, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και της επανάστασης, σαν καταφύγιο κλεφτών και του Κολοκοτρώνη. Ιδρύθηκε τον 11ο αιώνα και είναι διακοσμημένο με τοιχογραφίες κρητοβυζαντινές. Διαθέτει μικρή αλλά σημαντική βιβλιοθήκη, που περιλαμβάνει κώδικες, παλιά χειρόγραφα ζωγραφισμένα στο χέρι, παλαίτυπα, κ.α.

Στα περίχωρα της Τρίπολης υπάρχουν μικρά χωριά που προσφέρονται για εκδρομές. Εκεί βρίσκεται το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου των Βασρών -12 χλμ. ΒΑ της Τρίπολης- με σημαντικές τοιχογραφίες και εικόνες.

Στο δρόμο Τρίπολης-Μεγαλόπολης (10 χλμ.) βρίσκεται το χωριό Παλλάντιο, η αρχαία αργαδική πόλη, από την οποία λέγεται πως ξεκίνησαν άποικοι που ίδρυσαν τη Ρώμη.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Τρίπολης.

Το αρχαιολογικό Τρίπολης στεγάζεται σε ένα πολύ όμορφο διώροφο νεοκλασσικό κτίριο, σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα Τσίλερ. Εδώ στεγαζόταν το πρώτο νοσοκομείο της πόλης, ο "Ευαγγελισμός". Εγκαινιάστηκε το 1986 και διαθέτει 3 αίθουσες, στις οποίες εκτίθενται ευρήματα από τις ανασκαφές αρχαίων θέσεων της Αρκαδίας.

Περιλαμβάνει νεολιθικά και πρωτοελλαδικά σκεύη και αντικείμενα από πρόσφατες ανασκαφές στο Σακοβούνι Καμενίτσας Αρκαδίας. Εδώ βρέθηκε και εκτίθεται στο αρχαιολογικό μουσείο η μοναδική στην Ελλάδα συλλογή των λατρευτικών ειδωλίων (ανάμεσα στα οποία και ζώδια) των πρωτοελλαδικών χρόνων, καθώς και πλούσια συλλογή υστερομυκηναϊκών χρόνων από το Παλαιόκαστρο της Γορτυνίας, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζει ένας ψευδόστομος αμφορέας διακοσμημένος με φυτά, θαλασσινά και γεωμετρικά θέματα. Εκτίθενται ακόμη, ευρήματα γεωμετρικών χρόνων από νεκροταφεία της Μαντίνειας και κεραμική αρχαϊκών μέχρι ρωμαϊκών χρόνων. Υπάρχουν 3 αίθουσες με γλυπτά και ανάγλυφα αρχαϊκών μέχρι ρωμαϊκών χρόνων, μια μεγάλη αίθουσα με επιγραφές, συμβάσεις, ψηφίσματα κ.α. των Αρκάδων, καθώς και μια ειδική αίθουσα (αρκαδικών ιερών) στην οποία εκτίθενται μικροαντικείμενα ειδώλεια, χάλκινα αντικείμενα και κεραμικά διαφόρων χρόνων από αρκαδικά ιερά. Υπάρχουν ακόμη λίγα ευρήματα παλαιοχριστιανικών

και πρώτων βυζαντινών χρόνων.

Στον κήπο του μουσείου εκτίθενται 50 επιτύμβιες στήλες και επιγραφές.

Πολιτιστικές δραστηριότητες.

Τα τελευταία πέντε χρόνια λειτουργεί στην πόλη το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Τρίπολης, που φιλοξενεί συνέδρια και πολιτιστικές δραστηριότητες όπως εκθέσεις ζωγραφικής, κ.λ.π. Είναι ένα κτίριο σε νεοκλασσικό ρυθμό κι έτσι δένει με τα υπόλοιπα κτίρια της πόλης.

Μια από τις γνωστότερες τοπικές δραστηριότητες είναι ο εορτασμός του Πάσχα. Ο Δήμος οργανώνει μεγάλη ψησταριά στην πλατεία Αρεως με δωρεάν φαγητά, κρασί και φυσικά γλέντι. Καθώς και όλες οι συνοικίες οργανώνουν τις δικές τους ψησταριές.

Επίσης, η γιορτή των πολιούχων της πόλης, Νεομάρτυρες Δημήτριος και Παύλος, και η γιορτή για την επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης από τους Τούρκους, στις 23 Σεπτεμβρίου.

Η περιοχή της Τεγέας.

Νοτιοανατολικά της Τρίπολης (10 χλμ.) βρίσκεται η περιοχή της αρχαίας Τεγέας. Η Τεγέα, η σημαντικότερη πόλη της Αρκαδίας στην αρχαιότητα (πριν την ίδρυση της

Μεγαλόπολης), είχε ταραγμένη ιστορία και γνώρισε πολλές καταστροφές (βυζαντινό Νύκλι) με αποτέλεσμα σήμερα να σώζονται ελάχιστα μόνο ίχνη των αλλοτινών επιβλητικών τειχών της.

Το σπουδαιότερο αξιοθέατο της περιοχής αποτελεί ο ναός της Αλέας Αθηνάς που ξεχωρίζει από τους άλλους ναούς της Πελοποννήσου τόσο για την κατασκευή όσο και για το μέγεθός του. Είναι έργο του πάριου Σκόπα, στο δεύτερο μισό του 4ου αιώνα π.Χ. Ο Πausανίας λέει ότι το ιερό της Αλέας Αθηνάς ήταν ιδιαίτερα σεβαστό από όλους τους Πελοποννησίους. Πολλοί ξένοι, Λακεδαιμόνοι ή Αργείοι, κατέφευγαν εκεί ως ικέτες. Ο σεβασμός του ιερού ως ασύλου ήταν τόσο μεγάλος, ώστε οι ξένοι διώκτες των φυγάδων ούτε καν σκέφτηκαν ποτέ να ζητήσουν την απόδοσή τους.

Σήμερα σώζονται μόνο το κρηπίδωμα από το νεότερο ναό και ορισμένα αρχιτεκτονικά μέλη. Ο ναός είχε πρόναο, σηκό, οπισθόδρομο και θεωρείται ο ωραιότερος της Πελοποννήσου μετά το ναό του Δία της Ολυμπίας. Στο βάθος του σηκού ήταν στημένο το ελεφαντίνο άγαλμα της Αλέας Αθηνάς και δεξιά και αριστερά της τα μαρμάρινα αγάλματα του Ασκληπειού και της Υγείας. Στα αετώματα του ναού παριστάνονταν μυθολογικά θέματα (κυνήγι καλυδωνίου κάπρου, διαμάχη Τηλέφου και Αχιλλέα) από τα οποία μερικά τμήματα εκτίθενται στο Μουσείο της Αλέας.

Κοντά στην αγορά της Τεγέας υπήρχε και θέατρο, που

ανήγειρε στα 174 π.Χ. περίπου ο Αντίοχος Γ' ο Επιφανής. Στο κοίλο του είναι σήμερα χτισμένη η εκκλησία της Επισκοπής, που αντικατέστησε το 1888 την ερειπωμένη βυζαντινή βασιλική (11ου ή 12ου αιώνα) που αποτέλεσε τη Μητρόπολη του Νυκλίου, όπως ονόμαζαν τη Μεσαιωνική Εποχή την Τεγέα. Μπροστά στην εκκλησία διακρίνονται υπολείμματα μεσαιωνικών τειχών, καθώς επίσης και ένα μωσαϊκό δάπεδο (προστατευμένο σήμερα με στέγαστρο) από την παλιά εκκλησία, με συμβολικές παραστάσεις των τεσσάρων ποταμών του Παραδείσου, των δώδεκα μηνών και άλλα διακοσμητικά θέματα.

Το αρχαιολογικό μουσείο της Αλέας περιλαμβάνει έργα σκοπαδικής κυρίως τεχνοτροπίας (ανάγλυφα), ένα αντίγραφο της "κεφαλής της Υγείας" (το πρωτότυπο βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας), αγάλματα και τμήματα αγαλμάτων από το ναό της Αλέας Αθηνάς, ευρήματα από ορισμένες περιοχές της Αρκαδίας, καθώς και, πήλινα, μεταλλικά, χάλκινα αντικείμενα και ορισμένα όστρακα αγγείων από τις ανασκαφές της Αλέας. Ξεχωρίζουν ο κορμός της Νίκης, η κεφαλή του Ασκληπείου, και μια ανάγλυφη πλάκα από τη διακόσμηση σαρκοφάγου που εικονίζει τον Αχιλλέα να σέρνει τον Εκτορα έξω από τα τείχη της Τροίας.

Πρόσφατα ανακαλύφθηκε μικρός ολομέγεθρος ναός των πρώτων ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων (πιθανότατα ναού της Ρώμης και του Αυγούστου) με σημαντικές επιγραφές,

λείψανα κτιρίων των ρωμαϊκών χρόνων, γλυπτά και αγγεία των κλασσικών χρόνων.

Στο μεγάλο πάρκο της Παλαιάς Επισκοπής Τεγέας, γίνεται μεγάλο εμπορικό πανηγύρι, έκθεση γεωργικών μηχανημάτων που διοργανώνονται απ' τον Τεγεατικό Σύνδεσμο κάθε καλοκαίρι από τις 14 έως τις 20 Αυγούστου για τον εορτασμό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στην οποία είναι αφιερωμένη η Εκκλησία.

Λεβίδι.

Σε απόσταση 26 χιλιομέτρων βόρεια της Τρίπολης βρίσκεται το Λεβίδι σε υψόμετρο 860 μ. Είναι ένα ειδυλλιακό κεφαλοχώρι με 1.440 κατοίκους που έχει αναγνωριστεί ως Δήμος για την ιστορική του σημασία. Στο Λεβίδι έγινε στις 16 Απριλίου 1821 μεγάλη μάχη με τους Τούρκους. Ήταν η πρώτη νικηφόρα μάχη των Ελλήνων επαναστατών κατά των Τούρκων. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκε ο οπλαρχηγός Αναγνώστης Στρεφτόμπολας. Είναι επίσης πατρίδα του πολιτικού Αλέξανδρου Παπαναστασίου.

Στο χωριό, σε αίθουσα του δημαρχείου, στεγάζεται το Μουσείο του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, με προσωπικά αντικείμενα του πολιτικού (ρούχα, φωτογραφίες, επίσημα έγγραφα και προσωπική αλληλογραφία). Στην πλατεία του χωριού δεσπόζει η βυζαντινή εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου.

Σε μικρή απόσταση (2 χλμ.) βορειοανατολικά του Λεβιδίου τοποθετείται η αρχαία Ελύμνια, όπου υπήρχε ιερό της Υμνίας Αρτέμιδος, στη θέση που είναι σήμερα το εκκλησάκι της Παναγίας.

Αρκαδικός Ορχομενός.

Στα βορειοανατολικά του Λεβιδίου (5,5 χλμ.) είναι το χωριό Ορχομενός, που κατέχει τη θέση της ρωμαϊκής πόλης από την οποία ελάχιστα ίχνη διατηρήθηκαν. Μονοπάτι οδηγεί από το χωριό στην Επάνω Πόλη του Αρκαδικού Ορχομενού, όπως λέει ο Πausανίας, της οποίας σώζονται μέρη του οχυρωτικού περιβόλου (4ος αιώνας), θεμέλια οικοδομημάτων της αγοράς (το βουλευτήριο, η μεγάλη στοά που έκλεινε το χώρο της αγοράς στα βόρεια και ο ναός της "Αρτέμιδος μεσοπολίτιδος" προς τα νότια της αγοράς). Επίσης μέρος από το κοίλο του θεάτρου, που ήρθε στο φως από τις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Στην Κάτω Πόλη βρέθηκαν τα ιερά του Ποσειδώνα και της Αφροδίτης, με τα μαρμάρινα αγάλματά τους και άλλα ανεκτίμητα αρχαιολογικά ευρήματα.

Η οχυρή θέση του Ορχομενού φαίνεται πως πρωτοκατοικήθηκε στα Γεωμετρικά χρόνια. Την αρχαϊκή εποχή βρισκόταν σε ακμή και είχε στην υποτέλειά της πολλές μικρότερες πόλεις της Αρκαδίας και κυρίως τη σημερινή επαρχία Γορτυνίας: Θεισόα, Τεύθις και Μεθύδιο.

Είχε συνδέσει την τύχη της με αυτή της Σπάρτης και μετά τη μάχη της Μαντινείας άρχισε η παρακμή της πόλης και κυρίως στους χρόνους μετά τον Μέγα Αλεξάνδρο και συνεχίστηκε μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια. Οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την Επάνω Πόλη και εγκαταστάθηκαν χαμηλότερα εκεί που βρίσκεται σήμερα το χωριό.

Στην ίδια περιοχή βρισκόταν η αρχαία Κονδυλέα και η πόλη Καφύα. Στην Κονδυλέα υπήρχε άλσος και ναός της Αρτεμης Κονδυλεάτιδας, όπως ονομαζόταν. Στη θέση της Κονδυλέας βρίσκεται το χωριό Κανδήλα, και κοντά της η μονή Κανδήλας που ιδρύθηκε το 1852.

Αρχαία Μαντινεία = Αγία Φατεινή.

12 χιλιόμετρα βόρεια από την Τρίπολη αποκαλύφθηκαν ερείπια της πόλης που αναφέρεται από τον Πολύβιο ως "αρχαιότατη και μέγιστη πόλις των Αρκαδίων" και από τον Ομηρο, στη Ραψωδία Β' της Ιλιάδας "ερατεινή Μαντινέη".

Χτίστηκε από το γιο του Λυκάωνα Μαντινέα στο λόφο "Πτόλις" (Γχορτσούλι) πιθανόν το 1200 π.χ. όπου και διασώζονται μερικά ερείπια. Συνοικίστηκε όμως κυρίως στους ιστορικούς χρόνους. Στα 385 π.Χ. καταστράφηκε από τους Σπαρτιάτες για να ξαναχτιστεί αργότερα μετά τη μάχη στα Λεύκτρα το 377 π.Χ. και έχασε την αίγλη της μετά τη μάχη της Μαντινείας το 362 π.Χ. Από την πρώτη αυτή μεγάλη αρκαδική πόλη που συνάντησε ο Πausανίας στις

περιηγήσεις του, υπάρχουν σήμερα ερείπια από τον οχυρωτικό περίβολο ελλειπτικού σχήματος, μήκους 3.942 μέτρων που προστάτευε την πόλη και χτίστηκε το 370 π.Χ. Ο περίβολος αποτελούνταν από 10 πύλες και 122 πύργους και γύρω του υπήρχε προστατευτική τάφος. Υπάρχουν επίσης τα θεμέλια δημόσιων οικοδομημάτων που βρέσκονταν στην αρχαία αγορά και χρονολογικά ανήκουν στα ρωμαϊκά χρόνια. Διακρίνονται ακόμα ερείπια από το θέατρο, το βουλευτήριο και τους ναούς. Εδώ υπήρχε ένα ιδιότυπο ιερό του Ποσειδώνα από τα πιο φημισμένα της Αρκαδίας. Οι τρεις ανάγλυφες πλάκες που βρέθηκαν στις ανασκαφές το 1888 στόλιζαν το βάθρο αγάλματος της Λητούς και των παιδιών της το οποίο αποδίδεται στον μεγάλο γλύπτη Πραξιτέλη. Επίσης υπήρχαν ναοί αφιερωμένοι στον Ασκληπειό, την Αρτεμη, την Ηρα, με τα αγάλματά τους και του Απόλλωνα, της Αθηνάς και της Ηβης όλα φτιαγμένα από τον Πραξιτέλη.

Στο χώρο της Αρχαίας Μαντίνειας χτίστηκε πριν είκοσι χρόνια η εκκλησία της Αγίας Φωτεινής. Ο αρχιτέκτονας κατάφερε να "παντρεύει" δύο φιλοσοφικές εποχές, την αρχαιότητα με το χριστιανισμό, δείχνοντας έτσι σεβασμό τόσο στον αρχαιολογικό χώρο όσο και στην ορθόδοξη θρησκεία και τη βυζαντινή μας παράδοση. Η εκκλησία έχει χτιστεί σε βυζαντινό ρυθμό αλλά έχει και έντονα στοιχεία από την κλασική εποχή. Το κάθε λαξεμένο μάρμαρο, οι πέτρες, η αγιογράφηση, τα ψηφιδωτά, οι

κίονες, τα αετώματα, οι στοές, έχουν συμβολικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα ολόκληρο το οικοδόμημα να είναι μια "Σφίγγα" για τον επισκέπτη.

Βορειοανατολικά της Μαντίνειας βρίσκεται το Αστεμίσιο όρος και τα χωριά που είναι χτισμένα εκεί, γιορτάζουν πατροπαράδοτα τις Απόκριες, με βλάχικους γάμους και καρναβαλικές παρελάσεις.

Κοντά στο χωριό Νεστάνη, 17 χλμ. ΒΑ της Τρίπολης και σε υψόμετρο 640 μ. βρίσκεται το μοναστήρι της Γοργοεπεικού, αφιερωμένο στην Παναγία που χρονολογείται από τον 10ο αιώνα με αξιόλογες τοιχογραφίες (16ος αι.). Διαθέτει ενδιαφέροντα θρησκευτικά κειμήλια.

Επίσης εδώ υπάρχουν λείψανα από το τείχος του οχυρού των Κηπιανών, που στα βυζαντινά χρόνια αποτελούσαν κάστρο οχυρωμένο και μαζί με το Μουχλί ήταν η ασφαλιστική δικλείδα του Μοριά.

Ένα άλλο μοναστήρι της περιοχής, σε απόσταση 12 χλμ. ΒΑ της Τρίπολης, είναι το μοναστήρι του Αγ. Νικολάου των Βαρσών. Ιδρύθηκε το 16ο αιώνα και έχει βιβλιοθήκη με συλλογή από ιερά αντικείμενα και σημαντικές τοιχογραφίες και εικόνες.

Μαίναλο. Ένα ζωντανό βουνό.

Το βουνό Μαίναλο ορθώνεται στην καρδιά της Αρκαδίας και του Μοριά. Πρόκειται για ένα πολυδαίδαλο δασωμένο

όγκο που υψώνεται στα δυτικά του οροπεδίου της Τρίπολης και οι ψηλότερες κορυφές του είναι η Οστρακίνα (1981 μ.) και το Αϊντίνι (1894 μ). Έτσι έχει μια εξαιρετική θέα σε όλα τα μεγάλα βουνά του Μοριά.

Ήταν το αγαπημένο βουνό του θεού Πάνα αλλά και ο Διόνυσος έτρεχε εδώ με την ακολουθία του, τις Βάκχες και τους Σάτυρους.

Το Μαίναλο σχηματίζει δύο μορφολογικές ενότητες: ανατολικά, την κορυφογραμμή του καθαυτού Μαίναλου και πέρα από την Αλωνίσταινα, τους εκτεταμένους δασωμένους λόφους του Δυτικού Μαίναλου. Εκεί σχηματίζεται το ονομαστό " Διάσελο " ανάμεσα στους δύο αυτούς όγκους (1220 μ.). Τα χωριά που ακουμπάνε στην εξωτερική πλευρά (ανατολικά και βόρεια) του βουνού είναι το Κάφια, το Λεβίδι, ο μικρός οικισμός κτηνοτρόφων του Καρδαρά, η Βλαχέρινα και το παλιό ορεινό θέρετρο της Βυτίνας. Κουρνιασμένα πάνω στο βουνό βρίσκονται το Χρυσοβίτσι, η όμορφη Αλωνίσταινα, η Πιάνα, το Ροεινό, κοντά στο μοναστήρι της Επάνω Χρέπας.

Οι θαυμασιές διαδρομές μέσα στο καταπράσινο δάσος και τα τρεχούμενα νερά για τη Βυτίνα, το Λεβίδι, την Αλωνίσταινα, το Ροεινό και τα υπόλοιπα χωριά προσελκύουν πάντοτε τους ορειβάτες και τους φίλους του βουνού από την Τρίπολη, την Αθήνα και άλλα μέρη.

Με την ίδρυση στην Τρίπολη τμήματος του Ε.Ο.Σ. οι

ορειβατικές και φυσιολατρικές επισκέψεις πύκνωσαν στο Μαίναλο. Ταυτόχρονα η λειτουργία του χιονοδρομικού κέντρου της Οστρακίνας αποτελεί πόλο έλξης του χειμερινού αθλητισμού.

Το χιονοδρομικό κέντρο Οστρακίνας βρίσκεται σε απόσταση 25 χλμ. από την Τρίπολη στο οροπέδιο της Οστρακίνας σε υψόμετρο 1600 μ. Διαθέτει πέντε χιονοδρομικές πίστες, σύγχρονο χιονοδρομικό καταφύγιο, ξενώνα, εντευκτήριο και δύο χιονοδρομικούς αναβατήρες (ΛΙΦΤ). Κάθε Κυριακή όπως και τις άλλες μέρες από το Δεκέμβριο μέχρι το Μάρτιο, οι πλαγιές της Οστρακίνας γεμίζουν από ερασιτέχνες σκιέρ. Οι πίστες της Οστρακίνας βρίσκονται στο κέντρο του Μοριά, με αποτέλεσμα να είναι οι πλησιέστερες στην Αθήνα, μετά τη διανοίξη του τούνελ του Αστεμισίου.

Η διαδρομή μέχρι το χιονοδρομικό κέντρο είναι εύκολη ακολουθώντας την εθνική οδό Τρίπολης - Πύργου. Περνάμε τα χωριά, Κάψια (15 χλμ., υψόμετρο 700 μ.) στο οποίο υπάρχει σπήλαιο, δυστυχώς ανεκμετάλλευτο, το Λεβίδι, και φτάνουμε στο χωριό Καρδαρά. Εκεί ο δρόμος τραβά ίσα προς τα πάνω στο βουνό.

Τα χωριά του ορεινού όγκου

Αν συνεχίσουμε να ακολουθούμε την εθνική οδό στο 34ο χλμ. θα βρούμε τη γραφική Βλαχέρνα (960 μ. υψόμετρο)

Στη θέση "κάστρο" υψώνεται το Μοναστήρι της Παναγίας Ελεούσας και τα ερείπια έξι εκκλησιών, αποθηκών και υπογείων συγκροτημάτων. Εκεί βρισκόταν το κάστρο του Μπεζενίκου (1.463 μ.Χ.), ενώ βόρεια του χωριού βρίσκεται το Μοναστήρι της Βλαχέρνας.

Βορειοδυτικά σε απόσταση 38 χλμ. βρίσκεται η Βυτίνα. Ορεινό χωριό (υψόμετρο 1000 μ.) χτισμένη σε λάκκωμα, είναι το γνωστότερο ορεινό θέρετρο. Η περιοχή είναι κατάφυτη, με όμορφες εξοχές και πάρκα για περιπάτους, τρεχούμενα νερά και θαυμάσιο ξηρό κλίμα. Ειδυλιακό θέρετρο για όλες τις εποχές, με σύγχρονες τουριστικές εγκαταστάσεις, αφήνει άριστες εντυπώσεις στον επισκέπτη.

Φημίζεται για τα ευλόγλυπτα αριστουργήματα που φιλοτεχνούν χρόνια τώρα, οι κάτοικοί της. Δείγματα της τέχνης τους υπάρχουν στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, 16ου αι., και στα περίχωρα το μοναστήρι της Παναγίας της Σφουρίδας, χτισμένο σε βράχο, όπου λειτουργούσε κρυφό σχολειό κατά την τουρκοκρατία.

Βορειοδυτικά της Βυτίνας, σε κοντινή απόσταση, μπορείτε να επισκεφθείτε τα ερείπια της βυζαντινής πόλης Κερνίτσας με πολλές εκκλησίες, έδρα επισκοπής αλλά και "κρυφό σχολειό" άλλοτε. Σε έναν από τους δώδεκα λόφους που την περιβάλλουν σώζεται ο ναός του Αγίου Νικολάου.

Σε απόσταση 3 χλμ. βόρεια της Βυτίνας, στο χωριό

... είναι το μοναστήρι της Παναγίας Κερνίτσας, που
... στη θέση του παλιού μοναστηριού του 14ου αιώνα
... σημαντικό ρόλο στην επανάσταση του 1821.

Σε υψόμετρο 1.240 μ., 12 χλμ. ΒΔ από τη Βυτίνα,
... στο χωριό Μαγούλιανα. Πανέμορφο χωριό, το
... της Αρκαδίας, που αποτελούσε παραθεριστικό
... των Βιλαρδουίνων κατά την Φραγκοκρατία.
... να θαυμάσετε την εκκλησία της Παναγίας στο
... όπου ξεχωρίζει το τέμπλο του
... μαστορά Χριστόδουλου.

Στη συνέχεια του δρόμου, 19 χλμ. από τη Βυτίνα,
... το Βαλτεσινίκο (1.050 μ. υψόμετρο) μέσα σε
... δάσος. Ο ναός των Αγίων Θεοδώρων (1835) έχει
... ξυλόγλυκτο τέμπλο, ενώ εκείνος του Αγίου
... (1850) θεωρείται αριστούργημα αρχιτεκτονικής.
... διαστάσεις 40x12 και ο τεράστιος τρούλος του, που
... σε κολώνες, δίνει την εντύπωση πως
... Το τέμπλο φιλοτέχνησαν οι ντόπιοι ξυλογλύπτες
... Μέσα στο χωριό μπορείτε να δείτε τον ψηλό
... με τους χονδρούς τοίχους. Τον
... "Πύργο Ζαντέ" ή πύργο των Δεσποτών.

Επίσης, η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου, κοντά στο
... χρονολογείται από το 17ο αιώνα. Έχει θαυμάσιες
... εικόνες και αποτελούσε το καθολικό
... σήμερα μοναστηριού. Σε μικρή απόσταση από
... Βαλτεσινίκο σκαλισμένοι στο βράχο, βρίσκονται οι

Βυζαντινοί ναοί του Αγίου Νικολάου και της Αναλήψεως σε
επιπέδο χωρισμένη σε δύο ορόφους, έναν για κάθε ναό, με
επιγραφές 14ου και 15ου αιώνα.

Στην εσωτερική πλευρά του βουνού υπάρχουν πολλά
κρησά αλλά λίγα έχουν να δείξουν κάτι αξιόλογο.

Σε απόσταση 14 χλμ. δυτικά της Τρίπολης βρίσκεται
το οχυρό της Δαβιάς. Εδώ τοποθετείται η Μεσαιωνική
Πύλη η Δαβία, που ήταν οχυρό και μεγάλο καλλιτεχνικό
κέντρο. Δυστυχώς όμως δεν έχει βρεθεί αρχαιολογικός
πύλος.

Στην Πιάνα υπάρχει συλλογή παραδοσιακών
αντικειμένων και βυζαντινών εικόνων, καθώς επίσης και
επιταλείων της καθημερινής αγροτικής ζωής.

Μέσα στο δάσος βρίσκεται το εκκλησάκι της Κοίμησης
της Θεοτόκου στη θέση Αρκουδόρεμα με παλιές
επιγραφές, που στην Τουρκοκρατία ήταν ένα ζωντανό
κεντρικό και ορμητήριο των Κλεφτών. Λίγο πιο πέρα
βρίσκεται το χωριό Λιμποβίσι. Ήταν η γενέτειρα των
Κολοκοτρωναίων. Τα τελευταία δύο χρόνια
λειτουργεί σε καινούργιο κτίριο Μουσείο με αντικείμενα
της οικογένειας των Κολοκοτρωναίων.

Επαρχία Γορτυνίας

Στεμνίτσα

Η Στεμνίτσα, μια όμορφη κωμόπολη της Αρκαδίας, είναι χτισμένη πάνω στις πλαγιές του Μαινάλου. Η ιστορία της χάνεται στα πρώτα μεταβυζαντινά χρόνια και μόνο το 16ο αιώνα βρίσκουμε τις πρώτες γραπτές αναφορές γι' αυτήν. Από το 18ο αιώνα με την αύξηση του πληθυσμού της, η Στεμνίτσα πρόσφερε πολλά μαζί με τις γειτονικές πόλεις της Γορτυνίας. Χαρακτηριστική είναι η προσφώνηση προς τους Στεμνιτσιώτες του Γορτύνιου πρωθυπουργού Θ. Δεληγιάννη: "Ελλήνων εξυπνότεροι οι Πελοποννήσιοι, Πελοποννήσιων οι Αρκαδές, Αρκαδών και Γορτύνιοι, και Γορτύνιων οι Στεμνιτσιώτες".

Η ακμή της Στεμνίτσας συνεχίστηκε ολόκληρο το 19ο αι., ενώ από τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι., όταν η μετανάστευση προς το εξωτερικό, αλλά και προς τα αστικά κέντρα του εσωτερικού, γενικεύθηκε, άρχισε και για τη Στεμνίτσα ο μαρasmus.

Θεωρείται ότι κατέχει τη θέση του αρχαίου Υψούντος που όμως δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις. Τα πρώτα βυζαντινά μνημεία του Υψούντος χρονολογούνται γύρω στον 6ο αι. μ.Χ. Οι κάτοικοί της ασχολούνταν με τη χερσοχοΐα και την αεχροχοΐα κυρίως. Αλλά υπήρχαν και καμπανάδες, γανωτές, μπαλωματήδες.

Αξιοθέατα είναι τα πέτρινα, ψηλά, παραδοσιακά σπίτια και οι δεκαπέντε βυζαντινές εκκλησίες. Σημαντικότερες είναι οι Τρεις Ιεράρχες (με τοιχογραφίες του 1715), η Παναγία η Μπαφέρω (12ος αι.), ο Άγιος Νικόλαος (με τοιχογραφίες 14ου αι.), η Ζωοδόχος Πηγή (15ος αι.), καθολικό του ομώνυμου μοναστηριού, το οποίο αποτελούσε για ένα διάστημα την έδρα της Πελοποννησιακής Γερουσίας, και τέλος, το Κάστρο με το ναΐσκο του Αγίου Νικολάου.

Δέκα χιλιόμετρα από την Στεμνίτσα είναι η πηγή του ποταμού Λούσιου, Κρύα Βρύση, όπου σύμφωνα με την παράδοση λούστηκε μικρός ο Δίας.

Στη Στεμνίτσα, ο Εθνικός Οργανισμός Χειροτεχνίας έχει ιδρύσει Σχολή αργυροχρυσόχοιας που φοιτούν μαθητές από την Αρκαδία. Σε ένα αρχοντικό στεγάζεται και λειτουργεί το Λαογραφικό Μουσείο Στεμνίτσας. Στο ισόγειο παρουσιάζονται σε αναπαράσταση τα εργαστήρια των τεχνιτών εκείνων που άνθισαν πριν από ένα ή δύο αιώνες. Στο μεσοπάτωμα εκτίθενται σε αναπαράσταση οι βασικοί χώροι του εσωτερικού της στεμνιτσιώτικης κατοικίας: η σάλα μιας εύπορης οικογένειας καθώς και το χειμωνιάτικο, η κάμαρη και το κελάρι μιας ασθενέστερης οικονομικά οικογένειας. Στον πρώτο όροφο εκτίθενται όπλα και αντικείμενα ανδρικού εξοπλισμού, κεραμικά, κεντήματα και φορεσιές από διάφορα μέρη της Ελλάδας. Επίσης, συλλογή εικόνων που χρονολογικά τοποθετούνται, εκτός από

μία του τέλους του 17ου αι., στο 18ο αι., αλλά το μεγαλύτερο μέρος ανήκει στο 19ο αι. Περιλαμβάνει δηλαδή ένα φάσμα καλλιτεχνικής δημιουργίας πάνω από διακόσια χρόνια που προέρχεται κυρίως από εργαστήρια της Βόρειας Ελλάδας, χώρας όπου άνθισε το 18ο και το 19ο αι. η αγιογραφία. Την πρώτη Κυριακή του Ιουνίου γίνεται γιορτή προς τιμήν του χωριού που υπήρξε για 3 μέρες πρωτεύουσα της Ελλάδας.

Δημητσάνα.

Η "μπαρουταποθήκη" του Αγώνα είναι μια από τις πιο τυπικές κωμοπόλεις του Μοριά, χτισμένη αμφιθεατρικά σε δύο αντικριστούς λόφους, πάνω από το Λούσιο ποταμό, σε υψόμετρο 1.000 μ. στο Μαίναλο. Απέχει 59 χλμ. ΒΔ της Τρίπολης και έχει περίπου 600 κατοίκους. Η Δημητσάνα είναι χτισμένη στη θέση της αρχαίας πόλης Τεύθιδος, από την οποία διακρίνονται λείψανα τείχους, όπως και μεσαιωνικά κατάλοιπα, αφού η Δημητσάνα βρισκόταν σε ακμή μέχρι και την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Διατηρητέος παραδοσιακός οικισμός σήμερα -ξύλινα μπαλκόνια, κεραμιδένιες στέγες, λιθόστρωτα δρομάκια, ακροκέραμα και ανάγλυφα σκαλίσματα- αποτελεί ένα από τα ωραιότερα τοπία της Πελοποννήσου με θέα στον ανοιχτό κάμπο της Μεγαλόπολης, με τον Ταύγετο στο βάθος.

Είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας Γορτυνίας.

Το όνομα "Δημητσάνα" αναφέρεται για πρώτη φορά ως όνομα "χώρας" το έτος 965 μ.Χ. Κατά τον 17ο αι., όταν η τουρκική κυριαρχία πίεζε τους Χριστιανούς, η Δημητσάνα είχε σχετική ελευθερία και τη διοίκησή της είχαν Δημογέροντες Δημητσανίτες χωρίς την ανάμιξη των τουρκικών αρχών. Κι αυτό, γιατί αποτελούσε "βακούρι" (δηλαδή κτήμα) της Σουλτάνας, είχε ειδικά προνόμια και οι κάτοικοί της ήταν απαλλαγμένοι από όλους τους φόρους, εκτός από 1.000 γρόσια που πλήρωναν το έτος.

Η Δημητσάνα συνέδεσε την ιστορία με τα μοναστήρια της περιοχής, αλλά και με τους μπαρουτόμυλους. Οι δύο πρώτοι κατασκευάστηκαν κοντά στον Αγιάνη (αφού ήταν υδροκίνητοι) για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της επανάστασης του 1770 (Ορλωφικά). Αλλά κατά την επανάσταση του 1821 αυξήθηκαν από τους αδελφούς Σπηλιωτόπουλους και ακόμη πολλά σπίτια της Δημητσάνας μεταβλήθηκαν σε εργαστήρια μπαρουτιού.

Μπαρουτόμυλοι λειτουργούν και σήμερα στη Δημητσάνα, εκσυγχρονισμένοι βέβαια! Εκεί λειτουργεί το Ανοιχτό Μουσείο των Νερτόμυλων, στο κεφάλαι του Αγιάνη που αποτελείται από 14 μπαρουτόμυλους και έναν αριθμό βυρσοδεψίων κινούμενα με νερό.

Στην πλούσια βιβλιοθήκη της φυλάσσονται κώδικες, σπάνιες εκδόσεις και πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό, που συνιστά το ιστορικό αρχείο της. Πολλά όμως βιβλία καταστράφηκαν κατά την επανάσταση του 1821 γιατί

χρησιμοποιούσαν το χαρτί για να τυλίξουν το μπαρούτι. Στη βιβλιοθήκη στεγάζονται, μικρή αρχαιολογική συλλογή με ευρήματα από ανασκαφές της περιοχής και λαογραφική συλλογή με υφαντά κεντήματα, είδη μεταλλοτεχνίας, κ.α.

Μέσα στη Δημητσάνα σώζονται τα σκίτσια του Πατριάρχη Γεηγορίου του Ε' και του Παλαιών Πατρών Γερμανού, που αποτελούν το Εκκλησιαστικό Μουσείο της Δημητσάνας.

Ιστορικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι εκκλησίες του Αγίου Ευθυμίου, του Ταξιάρχη στο "Κάστρο", του Αγίου Γεωργίου (17ος αι.) στην "Πλάτσα" και του Αγίου Ιωάννη, καθώς και η θαυμάσια βρύση του Μουσταφά λίγο έξω από τη Δημητσάνα.

Τα μοναστήρια της Γορτυνίας.

Μέσα σε ένα γραφικό φαράγγι, καταπράσινο και πλημμυρισμένο από τρεχούμενα νερά, αυτό του Λούσιου ποταμού, που διασχίζει την ανατολική Γορτυνία, υπάρχουν τρία μοναστήρια.

Στα δυτικά της Δημητσάνας βρίσκεται η παλιά Μονή Φιλοσόφου. Ιδρύθηκε το 963 μ.Χ. από τον Ιωάννη Λαμπαρόπουλο -σύμβουλο του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά- τον επονομαζόμενο Φιλόσοφο, και είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Στη μονή λειτουργούσε η "Σχολή της Δημητσάνας" καθώς και "κρυφό σχολειό". Υπήρξε κέντρο πνευματικής αντίστασης κατά την περίοδο της

Τουρκοκρατίας, με πρωτεργάτες τον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε' και τον Παλαιών Πατρών Γερμανό. Από εδώ βγήκαν μέχρι την Επανάσταση 70 αρχιερείς και 7 πατριάρχες.

Σήμερα σώζεται μόνο το καθολικό της μονής, όπου ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι βυζαντινές τοιχογραφίες, τεχνοτροπίας του 10ου αι.

Η Νέα Μονή Φιλοσόφου, βρίσκεται κοντά στα ερείπια της Παλιάς Μονής και χτίστηκε γύρω στο 1691 μ.Χ.

Στα ΝΑ της Δημητσάνας (4 χλμ.) - κάτω από το δρόμο Δημητσάνας-Τρίπολης - είναι το μοναστήρι της Παναγίας των Αιμαλών, χτισμένο σε εντυπωσιακό τοπίο, σφηνωμένο στην πλαγιά βράχου. Την εκκλησία του μοναστηριού κοσμούν τοιχογραφίες του 17ου αι., έργα του Ναυπλιώτη ζωγράφου Δημήτρη Μόσχου. Το μοναστήρι διαθέτει ξενώνα.

Στο ίδιο κατάφυτο φαράγγι, πάνω από τη βοή του ποταμού, είναι χτισμένο και το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (5 χλμ. ΝΑ της Δημητσάνας και 4 χλμ. ΝΑ της Στεμνίτσας) απέναντι από τη Μονή Φιλοσόφου. Την έχτισε ο Εμμανουήλ Κομνηνός το 1167 μ.Χ. Στη μονή φυλάσσεται το λείψανο του Αγίου Αθανασίου, επισκόπου Χριστιανουπόλεως. Η εκκλησία του μοναστηριού διαθέτει αξιόλογες τοιχογραφίες 14ου και 16ου αιώνα. Το μοναστήρι διαθέτει ξενώνα, που κατά την επανάσταση ήταν το νοσοκομείο του Αγώνα και στην πόρτα του μοναστηριού διακρίνονται ακόμη σημάδια από βλήματα που έριξε ο Ιμπραήμ ενάντιον του φεύγοντας από την Πελοπόννησο. Στα

ΒΑ υψώματα της Στεμνίτσας υπάρχουν λείψανα της παλιάς μονής της Ζωοδόχου Πηγής ή Χρυσοπηγής του 15ου αι. της οποίας διατηρείται ο ναός. Εκεί συνδράσσε η Α' Πελοποννησιακή Γερουσία το 1821 για πρώτη φορά.

Η Γορτυνία είναι μια χώρα γεμάτη μοναστήρια. Μέσα στο δάσος πάνω στο Μαίναλο βρίσκεται το μοναστήρι των Αγίων Θεοδώρων κοντά το χωριό Πυργάκι, χτισμένο από τους Παλαιολόγους το 14ο αι., και κοντά στην Κοντοβάζαινα η Μονή Κλειβκάς αφιερωμένη στην εορτή της Ζωοδόχου Πηγής.

Επίσης πολλά μοναστήρια υπήρχαν στην περιοχή αλλά καταστράφηκαν στην Επανάσταση και κυρίως στα χρόνια του Ιμπραήμ. Ομως σώζονται τα καθολικά των μοναστηριών αυτών.

Στον Ατσίχολο ήταν η Μονή Καλάμι, όπου σώζεται η εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου βυζαντινής τέχνης, τοιχογραφημένη από τον Πέτρο Πεδιώτη τον 18ο αι.

Στο Βαλτεσινίκο δύο μοναστήρια: η μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που χτίστηκε στα 1700 μ.Χ. και η Μονή του Αγίου Νικολάου.

Στη Βάχλια υπάρχει το μικρό μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής που χρονολογείται στα χρόνια της Επανάστασης.

Η ιστορία της Γορτυνίας.

Ο χώρος της σημερινής Γορτυνίας δεν ήταν ενιαίος κατά την αρχαιότητα. Υπήρχαν όμως αυτοτελείς πόλεις, άλλοτε ανεξάρτητες και άλλοτε υποτελείς σε άλλες, εκτός της Γορτυνίας, Αρκαδικές πόλεις.

Οι κυριότερες από τις πόλεις ήταν: η Γόρτυς, η Θέλπουσα, η Ηραία, η Τεύθις, η Θεισόα και το Μεθύδιο. Έχουν βρεθεί οι θέσεις και τα απομεινάρια της Γόρτυνος, της Ηραίας αλλά για τις υπόλοιπες πόλεις δεν έχουμε ούτε σημαντικά ευρήματα αλλά ούτε και πληροφορίες από αρχαία κείμενα.

Πρώτοι κάτοικοι ήταν οι Πελασγοί και λάτρευαν το Λύκαιο Δία.

Οι πόλεις Θεισόα, Τεύθις και Μεθύδιο ήταν υποτελείς του Αρκαδικού Ορχομενού, που συνέπρατε με τους Σπαρτιάτες, όπως και η Ηραία.

Η παρακμή άρχισε στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου και συνεχίστηκε μέχρι τα πρώτα βυζαντινά. Οι κάτοικοι μετακινήθηκαν προς τη Μεγάλη Πόλη.

Κατά τον 8ο μ.Χ., στα χρόνια του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ΣΤ' του Πορφυρογέννητου, άρχισε η εγκατάσταση σιγά σιγά βαρβαρικών λαών κυρίως Σλάβων με σκοπό την πύκνωση του πληθυσμού. Όμως το χριστιανικό στοιχείο επεκράτησε και οι ντόπιοι αφομοίωσαν και εξελληνίσαν τους Σλάβους. Το μόνο που έμεινε να τους

θυμίζει είναι ορισμένα τοπωνύμια.

Επίσης η Θραγκοκρατία άφησε εμφανή σημάδια όπως τα κάστρα της Καρύταινας και της Ακοβας.

Η αρχαία Γόρτυς ήταν χτισμένη στις όχθες του Λούσιου ποταμού στην είσοδο του οροπεδίου της Μεγαλόπολης. Ήταν οχυρωμένη και κυριαρχούσε στη γύρω περιοχή. Από την εποχή που χτίστηκε η Μεγάλη Πόλη από τον Ελαμεινώνδα, ερημώθηκε, αλλά σώζονται νομίσματά της που κόπηκαν περί το 194 π.Χ. όταν προσχώρησε στην Αχαϊκή Συμπολιτεία. Εδώ ύστερα από ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής των Αθηνών, τη δεκαετία του '50, βρέθηκαν τα θεμέλια του ναού του Ασκληπείου.

Λαγκάδια.

Ενα περίτεχνο μπαλκόνι. Τοπίο αβρό, αυστηρό, επιβλητικό. Η πλαγιά του βουνού ορθώνεται με τα πέτρινα διώροφα και τριώροφα αρχοντικά χτισμένα αριστοτεχνικά, κολλημένα στον κάθετο βραχώδοπο, ενώ κάτω ακριβώς, σε βάθος απροσμέτρητο, κυλάνε τα νερά του ποταμού. Πατρίδα μαστόρων και χτιστάδων, που η δουλειά τους σφράγισε το χώρο, τα επιβλητικά αρχοντικά -πολλά από αυτά εγκατελελειμμένα- κυριαρχούν ανάμεσα στα ψηλά βουνά και τις χαράδρες ολόγυρα. Τα νερά αφθονούν και η βλάστηση γύρω από το χωριό είναι πυκνή.

Τα Λαγκάδια είναι πατρίδα αγωνιστών του 1821. Εδώ γεννήθηκαν οι Δεληγιανναίοι που τόσα πρόσφεραν στον αγώνα, τόσο χρηματικά όσο και σε έμπυχο υλικό. Ιωάννης Δεληγιάννης ή Μωραγιάννης, Θεόδωρος Δεληγιάννης, κ.α. Ο Θεόδωρος Δεληγιάννης, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, και αντίπαλος του Χ.Τρικούπη, είναι απόγονος αυτής της οικογένειας. Ο αδριάντας του βρίσκεται στην πλατεία του χωριού.

Τα Λαγκάδια αποτελούν ένα από τα πιο εντυπωσιακά χωριά της Ελλάδας. Απέχουν 63 χλμ. ΒΔ από την Τρίπολη και είναι ο μοναδικός δήμος της επαρχίας Γορτυνίας.

Το χωριό προσφέρεται για όμορφους ορεινούς περιπάτους. Αξίζει να δει κανείς το σκίτι των Δεληγιανναίων που λειτουργεί ως μουσείο ενθυμημάτων, τον Κάτω Μαχαλά με τα στενά λιθόστρωτα σοκάκια και τα πολλά αρχοντικά, τις παλιές εκκλησίες και ιδιαίτερα, των Ταξιαρχών και του Αγίου Ιωάννη (18ος αι.). Από την Πάνω Γειτονιά η θέα είναι μοναδική στους απέναντι λόφους. Δίπλα σε πηγή βρίσκεται το γραφικό εκκλησάκι της Παναγίας του Γούναρη.

Τρόπαια.

97 χλμ. ΒΔ της Τρίπολης βρίσκονται τα Τρόπαια, χτισμένα αμφιθεατρικά σε ύψος 750 μ.

Σε ένα ύψωμα στα νοτιοανατολικά του χωριού (3 χλμ.)

ανάμεσα στα χωριά Γαλατάς και Βυζίκι, τα ερείπια του φράγκικου κάστρου της Ακοβας ή της Μονοβύζας ή της Κυράς. Η Ακοβα ήταν έδρα βαρωνίας στα χρόνια της ενετοκρατίας και το κάστρο κυβερνούσαν φράγκισσες κυράδες. Χτίστηκε στα μέσα του 13ου αιώνα και αποτελούσε μια από τις ισχυρότερες βαρωνίες. Από το κάστρο σήμερα διατηρούνται τμήματα των εξωτερικών τειχών και κάποιοι πύργοι.

Στα νοτιοανατολικά βρίσκεται η ιστορική εκκλησία της Ευαγγελίστριας.

Μετά το Βυζίκι βρίσκεται το εγκατελειμένο χωριό Βάναινα, στα ΒΑ του οποίου βρίσκεται η αρχαία πόλη Θέλπουσα. Διακρίνονται τμήματα του οχυρωτικού περιβόλου, ερείπια οικοδομήματος "Ρωμαϊκών" χρόνων και λείψανα δεξαμενής νερού.

Στα αξιοθέατα της περιοχής περιλαμβάνεται και το φράγμα του Λάδωνα, με τον υδροηλεκτρικό σταθμό, στα ΒΔ προς το χωριό Σκάθαρης.

Λουτρό Ηραίας.

Εδώ βρισκόταν η αρχαία Ηραία, στην πλαγιά του λόφου κοντά το χωριό Αγ. Ιωάννης. Η Ηραία ήταν στην αρχαιότητα η μεγαλύτερη πόλη της Αρκαδίας και συνόρευε με την Ηλεία. Υπήρχε μάλιστα και ειδική συνθήκη συμμαχίας για 100 χρόνια (540 π.Χ.), χαραγμένη σε πλάκα που σήμερα

βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο, ανάμεσα στους Ηλείους και τους Ηραίους με την οποία κατοχυρωνόταν η αμοιβαία συνεργασία την εποχή της ειρήνης και η συμμαχία σε περίπτωση πολέμου. Σύμμαχος αργότερα της Σπάρτης, γνώρισε την οργή των Αρκάδων (369 π.Χ.) ενώ στα 219 π.Χ. καταλήφθηκε από το Φίλιππο τον Ε', που παρέδωσε την πόλη στους Αχαιούς. Στην Ηραία υπήρχαν την εποχή της ακμής λουτρά, ναοί (Ηρας, Πάνα, κλπ.). Ιδιαίτερα λατρευόταν ο Διόνυσος (μυστήρια).

Σήμερα σώζονται λείψανα της αρχαίας πόλης. Το νέο χωριό, τα λουτρά Ηραίας, είναι χτισμένα στις όχθες του Λάδωνα και λειτουργούν ιαματικές πηγές κατάλληλες για ρευματισμούς και αρθριτικά, με λουτρικές εγκαταστάσεις.

Αξιόλογη είναι και η εκκλησία της Ζωόδοχου Πηγής.

Καρύταινα.

Χτισμένη σε απότομη πλαγιά (380 μ.) 53 χλμ. στα δυτικά της Τρίπολης με 300 κατοίκους. Βρίσκεται κοντά στην όχθη του Αλφειού στη θέση της αρχαίας πόλης Βρένθης.

Έχει ξεχωριστή ομορφιά αφού είναι χτισμένη πάνω σε λόφο και η θέα της είναι μοναδική. Στο χωριό, που έχει χαρακτηριστεί διατηρητέος οικισμός, κυριαρχούν τα πέτρινα διώροφα ή τριώροφα σπίτια, οι στενοί πλακόστρωτοι δρόμοι και οι βυζαντινές εκκλησίες.

Η ονομασία της είναι μάλλον σλαβική και χτίστηκε μεταξύ 9ου και 10ου αιώνα. Υπήρξε στη Φραγκοκρατία πρωτεύουσα βαρωνίας και στα 1254 χτίστηκε στην κορυφή του βράχου της Καρύταινας οχυρότατο φρούριο, το ονομαστό Κάστρο της Καρύταινας. Ο Ανδρόνικος Παλαιολόγος το εξαγόρασε από τον Γάλλο φρούραρχο το 1320, οπότε προστέθηκαν στο αρχικό οικοδομικό συγκρότημα βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια.

Στη διάρκεια τόσο της Τουρκοκρατίας όσο και του Αγώνα, η Καρύταινα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο. Ήταν ορμητήριο των κλεφτών και αργότερα των ελληνικών στρατιωτικών σωμάτων του αγώνα. Εδώ έμενε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατά την επανάσταση και το είχε ορμητήριο του, που μήτε κι ο Ιμπραήμ δεν κατάφερε να κυριεύσει.

Το κάστρο, ένα από τα πιο εντυπωσιακά της Πελοποννήσου, είναι χτισμένο πάνω σε λόφο (582 μ.) στη νότια άκρη του χωριού. Το είπαν "Τολέδο της Ελλάδας", αφού είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της γαλλικής αρχιτεκτονικής του 13ου αι. Η κατασκευή του αναφέρεται στο "Χρονικό του Μορέος" από τον Ούγκο ντε Μπρυγιέ. Το εσωτερικό είναι ερειπωμένο αλλά τα εξωτερικά τείχη διατηρούνται σε σχετικά καλή κατάσταση. Η άνοδος σ' αυτό είναι -μέχρι ένα σημείο- αρκετά εύκολη. Κάτω από το Κάστρο διατηρείται εκκλησιάκι της Παναγίας. Στο εσωτερικό φυλάσσονται πλάκες του 15ου αιώνα με βυζαντινά γράμματα και αραβουργήματα. Έχει επιτάφιο αριστουργηματικής

τέχνης, που κατασκευάστηκε στην Οδησσό και ένα ασημένιο Ευαγγέλιο, δώρο του Θ. Κολοκοτρώνη.

Μέσα στο χωριό διατηρούνται πολλές παλιές εκκλησίες της Ζωοδόχου Πηγής -το καμπαναριό έχει φράγκικα στοιχεία- και του Αγ.Νικολάου του 13ου αι. με τοιχογραφίες βυζαντινή τέχνης.

Φράγκικα στοιχεία διατηρούνται και στην κοντινή γέφυρα του Αλφειού, μνημειακή κατασκευή με έξι τόξα και ένα μικρό βυζαντινό εκκλησάκι δίπλα της.

Μεγαλόπολη.

Η σημερινή Μεγαλόπολη είναι μια κωμόπολη χτισμένη στο κέντρο εύφορης πεδιάδας, με πληθυσμό (4880 κατοίκους) που διπλασιάστηκε μετά το 1965, αφού άρχισε να λειτουργεί στην περιοχή της ο μεγάλος θερμοηλεκτρικός σταθμός της ΔΕΗ. Απέχει 34 χλμ. νοτιοδυτικά από την Τρίπολη και είναι η πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας.

Στην ίδια θέση ήταν η αρχαία Μεγάλη Πόλη, κεντρικός πυρήνας της Αρκαδικής Ομοσπονδίας. Ιδρύθηκε λίγο μετά τη νίκη του Θηβαίου Επαμεινώνδα κατά των Σπαρτιατών στα Λεύκτρα (371 π.Χ.). Η πόλη έγινε γρήγορα η σημαντικότερη της περιοχής, πράγμα που εξόργισε τους Σπαρτιάτες, οι οποίοι κατόρθωσαν τελικά να την καταστρέψουν το 222 π.Χ. Εκτοτε παράκμασε και δεν μπόρεσε να αποκτήσει την καλιά της αίγλη.

Από την αρχαία Μεγάλη Πόλη σώζονται λιγιστά κατάλοιπα, περίπου 11,5 χλμ. ΒΑ της Μεγαλόπολης. Οι ανασκαφές της Βρετανικής Σχολής έφεραν στο φως λείψανα κτιρίων της αγοράς (γυμναστήριο, βουλευτήριο, ιερό Δία Σωτήρος, Στοά Φιλίππος, ρωμαϊκά ερείπια), καθώς και τμήμα τη ορχήστρας και της σκηνής του θεάτρου.

Το θέατρο θεωρείται το μεγαλύτερο αρχαίο ελληνικό θέατρο, με χωρητικότητα 20.000 θέσεων περίπου, και η σκηνή του ήταν κινητή, ξύλινη. Μπροστά από το θέατρο διακρίνονται τα θεμέλια του "θερσιλίου" στο οποίο

συνδριάζαν οι αντιπρόσωποι των αρκαδικών πόλεων.

Στο μικρό μουσείο που λειτουργεί σήμερα στη Μεγαλόπολη εκτίθενται αρχιτεκτονικά μέλη, επιγραφές και όστρακα που βρέθηκαν στον αρχαιολογικό χώρο.

Στην περιοχή της Μεγαλοπολίτιδας υπάρχουν κι άλλοι χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Στη νότια προέκταση του οροπεδίου της Τρίπολης και στην αρχή του οροπεδίου της Μεγαλόπολης βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Ασέας. Εδώ ανακαλύφθηκαν λείψανα κτιρίων των ελληνιστικών χρόνων και ενός ναού. Πριν δύο χρόνια ανακαλύφθηκε αριστουργηματικό γλυπτό καθήμενης θεάς. Πρόκειται για ένα όριμο αρχαϊκό γλυπτό, ίσως έργο του Ενδοίου, που εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Τρίπολης.

Σε απόσταση 15 χλμ. ΝΑ της Μεγαλόπολης είναι η Λυκόσουρα. Σύμφωνα με τον Πausανία η Λυκόσουρα ήταν μια από τις αρχαιότερες πόλεις του κόσμου, "η πρώτη που είδε το φως του ήλιου". Πάνω σε λόφο διακρίνονται λείψανα από τον οχυρωματικό περίβολο της αρχαίας Μεγαλόπολης, ενώ στα νότια και ανατολικά κρᾶσπεδά του οι ανασκαφές έφεραν στο φως κατάλοιπα του περιψήμου ιερού της Δέσποινας, μεγάλη στοά, οικοδομικό συγκρότημα (κατοικίες) και ερείπια βωμών αφιερωμένα στη Δέσποινα, την Δήμητρα και τη Μεγάλη Μητέρα.

Πάνω στο ύψωμα λειτουργεί το μικρό μουσείο, στο

οποίο εκτίθενται γλυπτά από το ιερό, καθώς και αντίγραφα των υπερφυσικών μαρμάρινων κεφαλών που άνηκαν στα λατρευτικά αγάλματα της Δέσποινας, τη Δήμητρας, της Αρτεμης και του Ανυτιου (τα πρωτότυπα βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας). Τα κολοσσιαία αγάλματα ανήκαν σε μαρμάρινο γλυπτικό σύνολο, έργο του Δαμοφώντα (2ος αι. π.Χ.), που ήταν στημένο μέσα στο ναό. Ένα μαρμάρινο κομμάτι με ανάγλυφο διάκοσμο και πτυχώσεις υποτίθεται πως αποτελούσε τμήμα του ενδύματος της Δέσποινας. (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα).

Στα βόρεια κοντά στην κορυφή του βουνού, σε υψόμετρο 1200 μ. σχηματίζεται ένα μικρό οροπέδιο σπαρμένο με αρχαία ερείπια. Από δω η θέα είναι μοναδική. Είναι ο Ιερός χώρος του Λυκαίου όρους με σημαντικά ιερά (του Πανός, της Αρτεμης), τον Ιππόδρομο και το Στάδιο. Εδώ τελούνταν τα Λύκαια, αγώνες ανδρικοί και παιδικοί, προς τιμήν του Διός. Λίγο ψηλότερα, βρισκόταν μεγάλος βωμός όπου προσέφεραν θυσίες στο Δία.

Τόσο στο Λύκαιο όσο και στη Λυκόσουρα διενεργούνται ετήσιες εκδηλώσεις (κυρίως αθλητικές). Όπως και στο χώρο του αρχαίου θεάτρου της Μεγαλόπολης, το τοπικό φεστιβάλ (15-17 Αυγούστου) με παραστάσεις αρχαίου δράματος.

Στα νότια της Μεγαλόπολης (12 χλμ) είναι το γραφικό χωριό Λεοντάρι με αξιόλογες βυζαντινές εκκλησίες (Άγιοι Αποστόλοι, 10ος - 11ος αι.) και τα επιβλητικά ερείπια φράγκικου κάστρου, αφού η περιοχή ανήκε σε μια από τις

σημαντικότερες φράγκικες βαρωνίες -Βελιγοστή-της Πελοποννήσου.

Το χωριό Ισαρης (15 χλμ. νότια της Μεγαλόπολης) είναι απλωμένο αμφιθεατρικά σε βουνοπλαγιά -850 μ.- με μοναδική θέα τον κάμπο της Μεσσηνίας και το οροπέδιο της Μεγαλόπολης. Μέσα στο χωριό είναι η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Ομως νότια στα σύνορα με τη Μεσσηνία κοντά στο χωριό Βάστα, ξεχωρίζει ο ναός στη μνήμη της Αγίας Θεοδώρας του 10ου αι. Από τη στέγη του προβάλλει το σύμπλεγμα 17 αιωνόβιων πουρναριών και από τα θεμέλιά του αναβλύζει άφθονο νερό. Κατά την παράδοση, λέγεται, ότι λίγο πριν την θανάτωση της Αγίας, αυτή είπε: "Ας γίνει το σώμα μου εκκλησία, τα μαλλιά μου δέντρα και το αίμα μου ποτάμι".

Νοτιότερα, στις πλαγιές του Ταύγετου, σε ύψος 800 μ., μέσα σε έλατα, καρυδιές και μηλιές είναι το Δυσρόαχιο.

Κι εδώ υπάρχουν μοναστήρια όπως και σε όλη την Αρκαδία. Στα βορειοανατολικά του χωριού τα παλιά μοναστήρια της Παναγίας της Ρεκίτσας και του Αγίου Γεωργίου και στην αντίθετη κατεύθυνση η παλιά εκκλησία του Αγίου Νικήτα.

Άλλες αξιόλογες μονές είναι η Μονή Μακρυσίου, η Μονή Μπούρα (βυζαντινή) κοντά στο χωριό Φαλαισία. Η Μονή

Αμπελακίων είναι η κυριότερη μονή της περιοχής χτισμένη στα σύνορα Αρκαδίας-Μεσσηνίας. Η παλιότερη όμως μονή είναι η Μονή Καλτετζιών (του Αγίου Νικολάου), όπου συνήλθε η πρώτη παμπελοποννησιακή Γερουσία στις 26.5.1821.

Κυνουρία.

Ιστορία της Κυνουρίας.

Στα ανατολικά του κυρίως Πάροννα εκτείνεται μια παράξενη, όλο πετρώδεις όγκους σκεπασμένους με θάμνους και πυκνά πουρνάρια, περιοχή. Είναι η Κυνουρία, η παλιά Τσακωνιά, που εκτείνεται μέχρι τη θάλασσα. Ο τόπος είναι σκληρός και το ανάγλυφό του ξεκόβει από τους γειτονικούς του. Εδώ ζουν οι Τσάκωνες (κυρίως κτηνοτρόφοι και χτιστάδες) με την παράξενη γλώσσα τους, τα Τσακόνικα, και δική τους ξέχωρη ιστορία.

Οι Τσάκωνες είναι απόγονοι των αρχαίων Δωρικών και η γλώσσα τους είναι παραφθορά της Δωρικής γλώσσας.

Η Κυνουρία ήταν πάντα δωρική κτήση, κυρίως γιατί το πετρώδες έδαφος εμπόδιζε τους εισβολείς να φτάσουν μέχρι τη θάλασσα. Η ιστορία της είναι συνδεδεμένη με εκείνη της Σπάρτης, αν και την διεκδικούσαν οι Αργείοι όπως αναφέρει ο Πausανίας. Εδώ βρίσκονται οι πόλεις Θυρέα, Ανθήνη, Νηρίς και Έυα. Η περιοχή ονομαζόταν θυρεάτιδα.

Έτσι διασώθηκαν πανάρχαια στοιχεία όπως τα Τσακόνικα, η γλώσσα, οι συνήθειες, ο ιδιότυπος χορός, ο Τσακόνικος.

Στα χρόνια του Βυζαντίου και της Τουρκοκρατίας η περιοχή βρισκόταν σε ακμή, λόγω του θαλασσίμου δρόμου που τη συνδέει με τον υπόλοιπο κόσμο από το μικρό λιμάνι του

αστερούς και τη σημερινή πρωτεύουσα της επαρχίας, τη ναυτική πολιτεία του Λεωνιδίου.

Μονή Λουκοῦς - Επαύλη Προθήκη του Αιτικού.

Η περιοχή της Θυρατίδας, στην οποία υπάγεται και η Λουκού, ανήκε κατά τα χρόνια του Πausανία στην Αργολίδα.

Το όνομα της Μονής, απ'όπου πήρε η περιοχή την ονομασία της, αναφέρεται κατά πρώτον σε πατριαρχικό σιγίλλιο του 1607 μ.Χ. Η Μονή ήταν σταυροεπιστεγής και υπαγόταν στο Πατριαρχείο.

Η Μονή Λουκοῦς χτίστηκε πάνω στα ερείπια αρχαίου ιερού του Πολεμοκράτη, εγγονού του Ασκληπείου. Ιδρύθηκε στα μέσα του 12ου αι. και το καθολικό της μονής είναι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Είναι ένα μεταβυζαντινό κτίσμα, με βυζαντινό πρότυπο. Έχει οκταγωνικό τρούλο και γλυπτικά κομμάτια υστερορωμαϊκών χρόνων είναι εντοιχισμένα, όπως και στα άλλα κτίσματα της μονής. Η βιβλιοθήκη εξάλλου περιλαμβάνει σημαντικά ιστορικά χειρόγραφα και κώδικες.

Η Μονή ήταν αρχικά ανδρική, μετατράπηκε σε γυναικεία το 1834 και αργότερα έπαψε να λειτουργεί. Το 1947 ιδρύθηκε για δεύτερη φορά γυναικεία Μονή, η οποία λειτουργεί μέχρι σήμερα. Το όνομα Λουκού ίσως προέρχεται από τους λύκους που υπήρχαν εκεί: Λυκού, Λουκού.

Στα κλασσικά χρόνια άκμασε στην περιοχή η Θυρέα, ενώ το 2ο αιώνα μ.Χ. ιδρύθηκε η πόλις Αστρος που χρησιμοποιήθηκε για λιμάνι. Στην περιοχή επίσης βρισκόταν και η πόλη Εύα.

Η πόλη Εύα αναφέρεται για πρώτη φορά σε επιγραφή του Αργους του 369 π.Χ. η οποία είναι σχετική με τα όρια της Αρκαδίας. Η πόλη θα πρέπει να έπαθε καταστροφές από τους Ερούλους, το 269 μ.Χ., όπως το Αργος, η Τεγέα και η Σπάρτη, εξακολούθησε όμως να υπάρχει ως τους βυζαντινούς χρόνους. Η ακμή της πάντως, τοποθετείται χρονολογικά στα μέσα του 2ου αιώνα μ.Χ. όταν στην περιοχή κυριαρχούσε η προσωπικότητα του Ηρώδη.

Ο Βιβούλιος Ικπαρχος Τιβέριος Κλαύδιος Αττικός Ηρώδης, ήταν γιος του Αττικού Ικπαρχου Μαραθάνιου. Γεννήθηκε στα 101 ή 102 μ.Χ. στο Μαραθώνα κι εκεί πέθανε το 177 ή 178 μ.Χ. Οι ρίζες της οικογένειας φτάνουν μέχρι τους Αιακίδες και το Μιλτιάδη. Ήταν σοφιστής, φιλόσοφος και ρήτορας.

Πολλά και ονομαστά είναι τα κτίσματά του που βρίσκονται στην Ολυμπία, στους Δελφούς, στην Κόρινθο, στην Ισθμία, στην Τρωάδα, στην Αλεξάνδρεια, κ.α.

Το κυριότερο όμως το έκτισε στην Αθήνα, το περίφημο Ωδείο, το 160 μ.Χ. προς τιμή της γυναίκας του Ρηγίλλης.

Εγγραψε στην αττική διάλεκτο και από τα έργα του -επιστολές, διαλέξεις, εγχειρίδια, κ.α.- σώθηκε μόνο το "Περί Πολιτείας".

Τα ερείπια της Επαυλης του Ηρώδη του Αττικού βρίσκονται στη δεξιά πλευρά του δρόμου Αστρους-Τρίπολης, σε απόσταση 4 χλμ. από το Μεσόγειο Αστρος και 300 μ. από τη Μονή της Λουκούς.

Βρέθηκαν αρχικά δύο επιγραφές -η πρώτη αναφέρεται στον παππού του Ηρώδη: ΙΠΠΑΡΧΟΣ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΑΤΗΡ- και η άλλη είναι αφιερωμένη στον Πολυδεύκη. Αργότερα, βρέθηκαν τα πορτραίτα του Αντίνοου, του Πολυδεύκη και του Αίλιου Βέρου.

Τα περισσότερα ευρήματα της έπαυλης χρονολογικά χωρίζονται σε δύο περιόδους: αυτά του 4ου αι. π.Χ. και εκείνα του 2ου αι. μ.Χ. Κι αυτό γιατί ο Ηρόδης συνήθιζε να εξωραΐζει το ιερό του Πολεμοκράτη φέρνοντας ανάγλυφα από το Ασκληπιείο των Αθηνών.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα -ανασκαφών που έγιναν πριν το 1959- μεταφέρθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Αστρους, εκτός από το άγαλμα της Αθηνάς, το οποίο μεταφέρθηκε πρόσφατα στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Τρίπολης.

Στις ανασκαφές που έγιναν το 1977 ανακαλύφθηκαν Νυμφαίο, αγωγός νερού, διάδρομος με κλιμακοστάσια και διάδρομος με ψηφιδωτά παλαιοχριστιανικών χρόνων. Ακόμα, προτομή του Αντίνοου, πορτραίτο του Πολυδεύκη και μια επιτύμβια στήλη, του 4ου π.Χ. αι. Τα περισσότερα φυλάσσονται στο μουσείο του Αστρους, ενώ το πανέμορφο πορτραίτο του Μέμνονα βρίσκεται στο Μουσείο της Περγάμου

στο Βερολίνο.

Στην αυλή της Μονής της Λουκούς υπάρχουν γλυπτά με περίτεχνο διάκοσμο, που προέρχονται από το αρχαίο ιερό. Στον περίβολο του μοναστηριού βρέθηκε ανάγλυφο του 4ου αι. π.Χ. με τον Ασκληπείδ και την οικογένειά του (εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας) καθώς και τμήμα από ράβδο με ελισσόμενο φίδι από άγαλμα του Ασκληπείου.

Στις τελευταίες ανασκαφές (1988-1990) στην Επαυλη του Ηρώδη του Αττικού βρέθηκαν αγάλματα από πεντελικό μάρμαρο. Ορισμένα από αυτά, όπως το ανάγλυφο με τον Ηρακλή και την Αυγή, ή το ανάγλυφο που απεικονίζει σκηνή της θυσίας παρουσία του Απόλλωνα, είναι από τα ωραιότερα δείγματα ρωμαϊκής τέχνης στην Ελλάδα.

Ο Πάρνωνας ή Μαλεβός (Κοσμάς, Πραστός, Καστάνιτσα, Σίτσινα).

Τη νοτιοανατολική Αρκαδία καλύπτει ο ορεινός όγκος του Πάρωνα ή Μαλεβός, όπως τον λένε οι κάτοικοί του.

Τα χωριά των Τσακώνων, με μια αξιοσημείωτη αρχιτεκτονική παράδοση για το Μοριά, χτισμένα στη βάση του ελατοδάσους, ερήμωναν το χειμώνα όταν οι κάτοικοί τους έφευγαν για τα παράλια χειμαδιά τους.

Οι ορεινοί οικισμοί είναι παλαιότατοι και κρατάνε

από τον 13ο αι. Ήδη μέσα στη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπήρχαν τα ονόματα του Πραστού (σαν Προαστίου), της Καστάνιτσας και της Σίταινας. Κατά τη διάρκεια της Β' Τουρκοκρατίας υπήρξε οικιστική ανάπτυξη στον ημιορεινό Πάροννα, όπου χτίστηκαν πολλά αρχοντικά και αρκετοί πύργοι στα κεφαλοχώρια, όπως ο πύργος του Αγιά στον Άγιο Πέτρο, το σημαντικότερο χωριό της βόρειας μεριάς του βουνού.

Επίσης, υπάρχει ο τύπος του οχυρού πύργου, όπου σώζονται δύο κτίσματα του Ονούφριου Σκαρμπούνη (Νούφρη) στο Λεωνίδιο και ένας μάλλον βενετσιάνικης κατασκευής στο μετόχι της μονής Ορθοκωστιάς, στην παραλία του Αγίου Ανδρέα. Οι τοίχοι είναι διάτρητοι με ποικίλα ανοίγματα, από παράθυρα ως πολεμίστρες και κόγχες. Εντύπωση προκαλεί η αμυντική κατασκευή με τις πολεμίστρες, το λεγόμενο "κλουβί".

Κοινά χαρακτηριστικά των σπιτιών της Τσακωνιάς είναι τα δύο πατώματα: το κατούγι (το κάτω μέρος του σπιτιού - το υπόγειο), όπου τοποθετούνται στη μια μεριά τα ζώα και ο μεσότοιχος τα χωρίζει από το χώρο που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι κατά τη διάρκεια της μέρας. Πάνω είναι το ανούγι, το κυρίως σπίτι, με το ξουστάγι, τον εξώστη της εισόδου, άλλοτε σκεπαστός και άλλοτε χωρίς στέγη.

Τα ορεινά χωριά της Τσακωνιάς (Χάραδος, Πλάτανος, Σίταινα, Καστάνιτσα, Πραστός, Άγιος Βασίλειος,

Πλατανάκι, Παλιοχώρι και Κοσμάς) ίδρυσαν εκείνη την εποχή τους παράλιους χειμερινούς οικισμούς τους.

Ο Κοσμάς, το κυριότερο από τα Λυμποχώρια, γνώρισε μεγάλη ακμή, μια και ήταν το πέρασμα από την Τσακωνιά προς τη Λακωνία. Οι κάτοικοί του ήταν περίφημοι χτιστάδες και χτενάδες (έφτιαχαν χτένια για τους αργαλιούς).

Όλα όμως τα ορεινά χωριά διατηρούσαν μια ισχυρή κοινωνική οργάνωση και χτυπήθηκαν στις περιόδους των πολέμων: Ο Ιμπραήμ έκαψε τον Πραστό το 1825 και οι Γερμανοί τον Κοσμά (δύο φορές) το 1944. Κι αυτό γιατί τα δάση και οι απόκρημνες πλαγιές του Πάρωνα χρησιμοποιούνταν σαν κρυψόφγητα των αγωνιστών έναντι των ξένων κατακτητών.

Η Καστάνιτσα, άσπρη και κυρτοτή γύσαν νησιώτισσα, έτυχε στη Γερμανική Κατοχή να είναι ο τόπος της πρώτης εμπλοκής των ανταρτών του Πάρωνα.

Στον Πραστό, ακόμα μεγάλο και ζωντανό χωριό, σώζονται πολλά καλοδιατηρημένα δείγματα της τοπικής αρχιτεκτονικής, που σύμφωνα με τους μελετητές θεωρείται ότι αποτελεί ιδιαίτερη σχολή.

Άγιος Πέτρος = Καστρί. Η Μονή Παναγίας Μαλεβής

Στους πρόποδες του Πάρωνα βρίσκεται το κεφαλοχώρι Άγιος Πέτρος που εξελίσσεται σε θέρετρο. Η περιοχή είναι κατάφυτη από πλατάνια, καστανιές και πεύκα, γεμάτη από

νερά τρεχούμενα και απέχει 37 χλμ. ΝΔ της Τρίπολης.

Στο δρόμο που οδηγεί από το Άστρος στον Άγιο Πέτρο είναι το μοναστήρι της Παλαιοπαναγίας.

Λίγα χιλιόμετρα πιο κάτω, πάνω σε λόφο, φαίνονται τα λείψανα του μεσαιωνικού Κάστρου της Ωριάς. Σύμφωνα με το μύθο, το κάστρο ανήκε σε μια γενναία και όμορφη Φράγκισσα αρχόντισσα, που πολέμησε επί δέκα χρόνια τους Τούρκους, έως ότου με δόλο το κυρίευσαν. Υπάρχει και δημοτικό τραγούδι που αφηγείται την ιστορία αυτή. Από το κάστρο, που ονομάζεται κάστρο του Ζερόκαμπου, διακρίνονται λείψανα του οχυρωτικού περιβόλου, των κυλών και ενός πύργου.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ο Πύργος του Τρικαλίτη (17ου αι.) και το μοναστήρι της Παναγίας της Μαλεβής, χτισμένο σε υψόμετρο 950 μ., 5 χλμ. βορειοανατολικά από τον Άγιο Πέτρο.

Η πρώτη Μονή ιδρύθηκε το 717 στη θέση Κανάλους, ενώ τα σημερινά κτίσματα χρονολογούνται από το 1116 και διαθέτει αξιόλογες εικόνες, τοιχογραφίες και σημαντικά χειρόγραφα. Η παλιά Μονή βρισκόταν σε απόκρυμνη τοποθεσία, ψηλά στο βουνό και όταν έριχνε πολύ χιόνι, το μοναστήρι αποκλειόταν για μήνες και οι μοναχοί πέθαναν από την πείνα. Έτσι εγκαταλείφθηκε και ξαναιδρύθηκε στη θέση που βρίσκεται σήμερα. Η πρώτη αναφορά υπάρχει στο χρυσόβουλο του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Παλαιολόγου το 1320, ενώ υπάρχει επιγραφή στο μοναστήρι που λέει ότι η

Μονή προϋπήρχε. Στην Κατοχή ήταν νοσοκομείο των ανταρτών του Πάρωνα και γι' αυτό καταστράφηκε από τους Γερμανούς. Το 1949 γίνεται γυναικεία Μονή και έρχονται μοναχές από την Επάνω Χρέπα, η οποία γίνεται Μετόχι της Μαλεβής. Ομως το 1954 η Επάνω Χρέπα γίνεται και πάλι κύρια Μονή. Το όνομά της το οφείλει στη κορυφή του βουνού.

Το Καστέι βρίσκεται 10 χλμ. βόρεια από τον Άγιο Πέτρο και 28 χλμ. νοτιοανατολικά από την Τρίπολη σε υψόμετρο 950 περίπου μέτρα. Ακολουθώντας μια όμορφη διαδρομή μέσα στο πράσινο, μπορεί κανείς να φτάσει στις Καρυές κι από κει στη Σπάρτη.

Στα βορειοανατολικά του χωριού, λίγο πριν την Περδικοβρύση (7 χλμ.), σε υψόμετρο 700 μ. εντυπωσιάζει το μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Προδρομού. Σύμφωνα με μια επιγραφή ιδεύθηκε το 18ο αι., δέχτηκε όμως επισκευές και προσθήκες αργότερα. Το εσωτερικό της εκκλησίας κοσμείται με τοιχογραφίες του 18ου αι.

Άστρος (Μεσόγειο - Παράλιο).

α. Μεσόγειο.

Είναι γνωστό από την Β' Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων από τις 18 Μαρτίου ως τις 18 Απριλίου του 1823, και απέχει 45 χλμ. νοτιοανατολικά από την Τρίπολη.

Λειτουργεί εδώ το Μουσείο Αστρους, που στεγάζεται στην πρώην Σχολή Καρυτσιώτη και φυλάσσονται τα ευρήματα της αρχαιολογικής συλλογής από ανασκαφές στην περιοχή της αρχαίας Ανθήνης, καθώς και η συλλογή από μαρμάρινες επιγραφές που προέρχονται από την έπαυλη του Ηρώδη του Αττικού.

Το κτίριο που πραγματοποιήθηκε η Β' Εθνοσυνέλευση έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο, καθώς και οι εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Ιωάννη του Προδρομού με αξιόλογες τοιχογραφίες.

β. Παράλιο.

Είναι το γνωστότερο παράλιο τουριστικό θέρετρο της Αρκαδίας. Απέχει 47 χλμ. νοτιοανατολικά από την Τρίπολη. Είναι χτισμένο αμφιθεατρικά σε πλαγιά λόφου και αγναντεύει, τον Αργολικό κόλπο και πέρα ως πέρα το Μυρτώο και το Αιγαίο Πέλαγος. Η θέση του, κοντά στην Αθήνα, αλλά ταυτόχρονα και τόσο μακριά της, το κάνει ιδανικό για διακοπές σε όλη τη διάρκεια του χρόνου. Διαθέτει οργανωμένη πλαζ με άμμο και κάμπινγκ ("Αστρος"). Το γραφικό του λιμάνι προσφέρει καταφύγιο στα μικρά πλοία και σκάφη αναψυχής.

Στην κορυφή του λόφου δεσπόζει το μεσαιωνικό φρούριο με την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Στα βόρεια βρίσκεται το Ξεροπήγαδο, ένα χωριό με τουριστική ανάπτυξη και θαυμάσια παραλία.

Παραλία Τυρού.

Μικρός παραθαλάσσιος οικισμός, 75 χλμ. από την Τρίπολη, με 550 κατοίκους, χτισμένο σε σχήμα μεγάλου πετάλου, αποτελεί παραθεριστικό κέντρο που συνεχώς εξελίσσεται.

Το όνομα της περιοχής διατηρήθηκε από την αρχαιότητα και οφείλει (ως την προέλευσή του από το θεό Απόλλωνα Τυρτή (προστάτη της παραγωγής γάλακτος και τυριού) που λατρευόταν εδώ.

Σε ύψωμα, πάνω από το σημερινό οικισμό, διακρίνονται τμήματα οχυρώσεων (τείχος και πύργοι). Οι ανασκαφές έφεραν στο φως κατάλοιπα δύο ναών αφιερωμένων στον Απόλλωνα. Ψηλότερα βρίσκεται ο Άνω Τυρός (3 χλμ.) χτισμένος αμφιθεατρικά με εξαιρετική θέα.

Από το Παράλιο Άστρος μέχρι το Λεωνίδιο, η διαδρομή ακολουθεί τη θάλασσα με πολλούς κόλπους και παραλίες. Στην περιοχή λειτουργούν δύο κάμπινγκς και μπορεί να κολυμπήσει κανείς σε όλες τις παραλίες που είναι στρωμένες με ψηλό βότσαλο.

Στο διάβα μας βρίσκουμε πολλά ψαροχώρια με γραφικά ταβερνάκια δίπλα στο κύμα: Άγιος Ανδρέας, Σαμπατική, Λιβάδι με τους μικρούς τους όρμους και την πεντακάθαρη θάλασσα. Ομορφο και το χωριό Πραματευτής, χτισμένο σε ύψωμα με θέα τη θάλασσα.

Και εδώ μοναστήρια: η Μονή Καρυάς και η Μονή Παναγίας Καρυάς κοντά στον Τυρό και δυτικότερα, στο

δρόμος για τον Πραστό, το παλαιότερο μοναστήρι της περιοχής, η Μονή Ορθοκωστών ή Εορτακουστής, με καλοδιατηρημένες τοιχογραφίες.

Λέγεται ότι σε όλο τον Πάρωνα υπάρχουν ερείπια από 70 χριστιανικές Μονές.

Λεωνίδιο.

Κωμόπολη, 93 χλμ. νοτιοδυτικά από την Τρίπολη και 210 χλμ. από την Αθήνα, χτισμένη δίπλα στη θάλασσα, κάτω ακριβώς από τον ημικυκλικό κοκκινωπό βράχο. Περιοχή ιδιαίτερα εύφορη και άριστα καλλιεργημένη - με σπασφόρα δέντρα, ελιές και κηπευτικά. Μια γοητευτική γωνιά της Ελλάδας, το Λεωνίδιο είναι πρωτεύουσα της Τσακωνιάς. Εδώ μιλούνται ακόμη τα Τσακόνικα και μια ταμπέλα στον κεντρικό δρόμο υπενθυμίζει και ερμηνεύει "Καούε εκάνατε" - "Καλώς ήλθατε". Είναι μια από τις πιο παλιές ναυτικές πολιτείες της χώρας μας και έχει χαρακτηριστεί διατηρητέος, παραδοσιακός οικισμός.

Αρχοντικά με αυλές και κήποι με ψηλούς μαντρότοιχους. Σπίτια με συμμετρικά παράθυρα και φεγγίτες, περίτεχνες καμινάδες, παράθυρα βαμμένα σε έντονα χρώματα και αυλόπορτες διακοσμημένες. Αρχοντόσπιτα με ξύλινα και σκαλιστά ταβάνια. Σε κάθε σου βήμα όταν περιδιαβαίνεις την πόλη είναι σα να ζωντανεύει η παράδοση.

Ο Άγιος Λεωνίδας (εκκλησιάκι που αναφέρεται στο χρυσόβουλο του Ανδρόνικου Κομνηνού το 1282 μ.Χ.) έδωσε το όνομά του στο Λεωνίδιο. Το εκκλησιάκι είναι χτισμένο στα ερείπια της αρχαίας πόλης των Πραστών, κοντά στην παραλία της Πλάκας. Διατηρούνται αρχαιολογικά κατάλοιπα από την Ακρόπολη και από πελασγικά τείχη. Στο μουσείο του Λεωνιδίου υπάρχουν πολλά αξιόλογα ευρήματα.

Στο Λεωνίδιο γιορτάζονται με ιδιαίτερο χαρακτήρα η Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα. Το χωριό ασπρίζεται και βάφεται απ' άκρη σ' άκρη. Κάθε οικογένεια φτιάχνει "αερόστατα" -μεγάλες χάρτινες σακκούλες με στουκιά στη βάση τους. Το βράδυ της Ανάστασης, όταν ακουστεί το πρώτο "Χριστός Ανέστη", "πυροδοτούνται" τα αερόστατα. Ο ουρανός γεμίζει από αμέτρητα φωτεινά φαναράκια. Πλάι στη εκκλησία καίγεται ο "Ιούδας" πάνω σε στοίβα από ξερά κλαδιά. Στους δρόμους σκάνε, για ώρες, βαρελότα. Ανήμερα το Πάσχα -το μεσημέρι- γίνεται χορός στη μεγάλη πλατεία -όργανα, τσακόνικα και νησιώτικα τραγούδια. Ο δήμος προσφέρει κρασί, ψητό κρέας και γλυκά δίπλες.

Επίγειο του Λεωνιδίου, η Πλάκα, 4 χλμ. νότια, με το λιμανάκι της, παρουσιάζει μια ιδιαίτερα γραφική εικόνα. Η αμμώδης παραλία της, είναι από τις πιο γνωστές και έχει 4 χιλιόμετρα μήκος. Σύμφωνα με τα ευρήματα των ανασκαφών κατέχει τη θέση της αρχαίας πόλης Βρασιές ή Πρασιές.

Λίγο νοτιότερα (5 χλμ.) τα Πούλιθρα, μακροστενος οικισμός, χτισμένος κατά μήκος του κεντρικού δρόμου, με

παλιά πέτρινα σπίτια. Στο λόφο Βίγλα, διατηρούνται τμήματα από το τείχος της αρχαίας πόλης Πολίχνα.

Στα ΒΔ του Λεωνιδίου βρίσκεται η Μονή Αγίου Νικολάου Σίντζας, που χρονολογείται στο 17ο αι. και διαθέτει μικρή βιβλιοθήκη με χειρόγραφα.

Δεκατέσσερα χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Λεωνιδίου, είναι το γυναικειό μοναστήρι της Παναγίας της Ελωνας, χτισμένο κάθετα στο κώλωμα του βράχου, στις απότομες πλαγιές του Πάρωνα, κυριολεκτικά συναρπάζει με τη μυστηριακή του ατμόσφαιρα και την άγρια φύση που το περιβάλλει. Ιδρύθηκε το 16ο αι. και διαθέτει θρησκευτικά κειμήλια, αγιογραφίες και ξυλόγλυπτο τέμπλο.

ΑΡΚΑΔΙΣΜΟΣ. Φιλοσοφία και Πραγματικότητα.

Η Αρκαδία ήταν ο ειδυλλιακός τόπος των αρχαίων αλλά και όλων των ρομαντικών ανθρώπων και αυτών που αγαπούν την παρθένα φύση. Ιδίως οι πεζογράφοι, οι ποιητές και οι καλλιτέχνες του 16ου και 17ου αιώνα, τον θαύμαζαν και συνήθιζαν να λένε: " Et in Arkadia ego "- " Κι εγώ στην Αρκαδία ανήκω ".

Εδωσε έμπνευση στους ανθρώπους του πνεύματος σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο και έγραψαν έργα για την ειδυλλιακή χώρα της Αρκαδίας, την καταπράσινη και γεμάτη μυστηριακή γαλήνη. Αποτελούσε, επίσης, το ιδεώδες περιβάλλον ζωής, το όνειρο κάθε πνευματικού ανθρώπου να ζήσει σ' αυτή, και γενικά θαύμαζαν καθετί που αφορούσε την Αρκαδία. Αυτή η κίνηση ονομάστηκε " Αρκαδισμός ".

Η ιδέα του ανέμου, του αναλλοίωτου περιέβαλε πάντα την αρκαδική γη. Οι Αρκαδες υμνήθηκαν ανά τους αιώνες για την ειρηνική, άδολη και ειδυλλιακή ζωή τους κοντά στην εξαίσια αρκαδική φύση. Επαινέθηκαν για το υψηλό ήθος τους, για το γενναίο χαρακτήρα τους, για λιτοδίαιτο της ζωής τους, για την επίδοση τους στο χορό και στην μουσική. Η συνύπαρξη του ανθρώπου με τη φύση μας οδηγεί στην αρχή της αρμονίας ανάμεσα στην τέχνη και τη φύση.

Φτάνοντας στο σήμερα, η Αρκαδία μπορεί να αποτελέσει ένα πολιτιστικό σταυροδρόμι των λαών. Ο

γεωγραφικός χώρος της δίνει το πλεονέκτημα έναντι οποιουδήποτε άλλου (ανάμεσα σε τρεις ηπείρους Ευρώπη-Ασία-Αφρική). Και οι Αρκάδες, τόσο αυτοί που ζουν στην Ελλάδα, όσο κι αυτοί που ζουν στο εξωτερικό, μπορούν να γίνουν οι αγγελιοφόροι του οικουμενικού χρέους. Να φέρουν, δηλαδή, στον ελληνισμό και στον κόσμο ολόκληρο την ειρήνη, την αγάπη, την άδολη χαρά της ζωής, την ελευθερία, την αρχέγονη αθωότητα στην θέαση των πραγμάτων, το πανάρχαιο " δέος " στην επαφή με την Μητέρα-Φύση, τον ιερό φόβο του αρκαδικού θεού Πάνα...

Και να κάνουν συνείδηση σε όλον τον κόσμο:

- το αίτημα για προστασία της φύσης και της οικολογικής ισορροπίας του πλανήτη μας,
- το αίτημα για ειρήνη και αγάπη, και
- το αίτημα για ηθική έξαρση, ποιότητα ζωής, δημιουργική καλλιτεχνική έκφραση και απλότητα βίου.

Ευτυχώς το σκηνικό της ζωής στην Αρκαδία είναι πάντα εκεί με τα πανύψηλα δασωμένα βουνά, τα τρεχούμενα νερά και τα διάσελα, ικανή να χορτάσει όλες τις αισθησεις.

ΜΕΡΟΣ Β

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Η Ταυτότητα του Νομού.

Η θέση του νομού Αρκαδίας, στο κέντρο της Πελονηήσου, και πολύ κοντά στην Αθήνα (165 χλμ.), παρέχει δυνατότητες για μεγαλύτερη ανάπτυξη.

Η συνολική έκταση του νομού είναι 4.419 τετραγωνικά χιλιόμετρα από τα οποία είναι: Δάση 69.215 εκτάρια (16%) που αποτελούνται από έλατα, πεύκα, δρυοδάση και πλατάνια. Θαμνότοποι 153.539 εκτ. (34%), Βοσκοτόκια 38.963 εκτ. (8,8%), Καλλιέργειες 171.208 εκτ. (39%), Άγρια 3.823 εκτ. (1%), Λίμνες 745 εκτ. (0,2%) και Οικισμοί 4.381 εκτ. (1%).

Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου φτάνει στα 1603 χλμ., από τα οποία εθνικό δίκτυο είναι τα 271 χλμ. και επαρχιακό τα 1332 χλμ.

Βέβαια, δεν περιλαμβάνονται τα εκατοντάδες χιλιόμετρα δασικού δρόμου που κάνουν προσπελάσιμο το μεγαλύτερο (σε ύψος και έκταση) βουνό του νομού, το Μαίναλο!

Σε σχέση με το βαθμό ικανοποίησης των αναγκών, η δυναμικότητα του νομού σε κλίνες κρίνεται ανεπαρκής. Υπάρχουν 15 ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών, κυρίως στα αστικά κέντρα, συνολικής δυναμικότητας 884 κλινών.

Σε 38 ανέρχονται οι πανσιόν, κυρίως στην παραλιακή ζώνη, δυναμικότητας 852 κλινών και υπάρχουν 3 Ξενώνες (Δημητσάνα - Ισαρις - Τυρός) δυναμικότητας 82 κλινών.

Παρόλα αυτά, δεν υπάρχει η απαραίτητη κάλυψη στο εσωτερικό, κυρίως στις ορεινές περιοχές του νομού.

Η μυθολογία αναφέρει ότι η περιοχή της Λακαδίας ήταν η πρώτη που κατοικήθηκε στον ελλαδικό χώρο. Έτσι η πληθώρα των αρχαιολογικών και βυζαντινών μνημείων (ο αρχαιολογικός χώρος της Μαντίνειας, το θέατρο της Μεγαλόπολης, η βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας στην Τεγέα, κ.ά.) και κυρίως ο ρόλος που έπαιξε κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821, την καθιστούν ιστορικό χώρο μεγάλης αξίας.

Ταυτόχρονα βρίσκεται πολύ κοντά στους αρχαιολογικούς χώρους των Μυκηνών, της Επιδαύρου, της Αρχαίας Κορίνθου, της Ολυμπίας, το ναό του Επικούριου Απόλλωνα στα σύνορα με το νομό Μεσσηνίας, τη βυζαντινή νεκρόπολη του Μυστρά και τα ενετικά κάστρα της Πύλου και της Μεθώνης.

Συνδιάζει το βουνό και τη θάλασσα, τα καταπράσινα δάση με το υγιεινό κλίμα και τις καθυπέρ πασαλιές της

Αρκαδικό χωριό.

Στα μέσα της δεκατίας του 1980 άρχισε να εκτελείται το έργο του Αρκαδικού χωριού.

Σκοπός της κατασκευής του είναι να αποτελέσει τον ομφάλιο λώρο των αποδήμων Αρκάδων με την πατρίδα, και να έχει παραδοσιακό χαρακτήρα. Γι' αυτό διαλέχτηκε η περιοχή της Ρεμποτινας, κοντά στο χωριό Άγιος Ανδρέας. Ο λόφος έχει φανταστική θέα στη θάλασσα και από τις δύο πλευρές του, αφού δεξιά και αριστερά σχηματίζονται μικροί όρμοι.

Βέβαια, μέχρι σήμερα το έργο έχει διεκπερωθεί μόνο κατά το 1/4 του συνόλου του και κάθε άλλο παρά παραδοσιακό χαρακτήρα έχει. Τα σπίτια είναι σύγχρονες ευρωπαϊκές κατασκευές και ο περιβάλλον χώρος δεν έχει διαμορφωθεί ως προς τις ανάγκες ενός παραδοσιακού χωριού. Θυμίζει η περιοχή ξενοδοχείο με bungalows (μικρές βίλλες με βεράντα) χωρίς το χώρο υποδοχής και τους βοηθητικούς χώρους (κουζίνα, εστιατόριο, κ.ά.)

1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Πελοποννήσου 1988.

Κατά το 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Πελοποννήσου, που έγινε 09-12/07 1988 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου της Τρίπολης, συζητήθηκαν οι δυνατότητες και οι αδυναμίες της Περιφέρειας Πελοποννήσου και με βάση τις εισηγήσεις αποφασίστηκε η αναπτυξιακή στρατηγική που θα ακολουθηθεί για την αναβάθμιση της Περιφέρειας σε όλους τους τομείς παραγωγής. Συγκεκριμένα για τον τουρισμό:

Το βαθμό ανάπτυξης της Περιφέρειας καθορίζει η κατάσταση του δικτύου μεταφορών. Η ολοκλήρωση της κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου Κορίνθου - Τρίπολης ένωσε το κεντρικό τμήμα της Πελοποννήσου με το βασικό εθνικό οδικό άξονα "Συνόρων-Θεσσαλονίκης-Αθήνας-Πάτρας" και το έφερε πλησιέστερα στις εγχώριες και διεθνείς αγορές. Η επέκτασή του με την κατασκευή του τμήματος Τρίπολης-Καλαμάτας και με την παράλληλη βελτίωση του δρόμου Τρίπολης-Σπάρτης-Γυθείου θα βγάλει από την απομόνωση και το νοτιότερο τμήμα της Πελοποννήσου, συμβάλλοντας στην αξιοποίηση των υπαρχόντων πόρων.

Η Περιφέρεια διαθέτει τους σημαντικότερους ίσως τουριστικούς πόλους της χώρας (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί, κ.λπ.) που καλύπτουν όλο το φάσμα της ελληνικής ιστορίας. Αυτά σε συνδιασμό με

τον εκτεταμένο αιγιαλό, το φυσικό κάλος των ενδότερων περιοχών, την ανυπαρξία σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων και τις κλιματολογικές συνθήκες προσδίδουν στην Περιφέρεια ιδιαίτερο τουριστικό χαρακτήρα και δυνατότητες ανάπτυξης των διαφόρων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, χειμερινός, πολιτιστικός, περιηγητικός, κ.λπ.).

Όμως η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας ήταν πάντα ανισομερής με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ορισμένες περιοχές κορεσμένες τουριστικά (Κορινθία-Αργολίδα) ενώ άλλες τουριστικά ανύπαρκτες, κυρίως λόγω του μέτριου συγκοινωνιακού δικτύου, την έλλειψη τουριστικής υποδομής (Ξενοδοχεία-Κάμπινγκ) και τουριστικού Μάρκετινγκ.

Οι στόχοι που τέθηκαν είναι:

- η βελτίωση των συγκοινωνιών, λιμανιών και μαρινών
- η αύξηση της δυνατότητας φιλοξενίας περισσότερων τουριστών με κατασκευή νέων ξενοδοχειακών μονάδων και χώρους κατασκηνώσεων (Campings) ιδίως σε υπό ανάπτυξη περιοχές
- η διαφήμιση και προβολή των αξιοθέατων και θελγέτρων της Περιφέρειας
- η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- η προσέλκυση τουριστών υψηλής στάθμης
- η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού (Συνεδριακός - Γαματικός - Αθλητικός - Αγροτικός)
- η δημιουργία αλυσίδων τουριστικών επιχειρήσεων από

τους Ο.Τ.Α. (τεχνική στήριξη, πληροφορίες, εκπαίδευση για εξειδίκευση υπαλλήλων απασχολουμένων στον Τουρισμό κ.λπ.).

- μια σειρά έργων υποδομής όπως ύδρευσης, αποχέτευσης, προστασίας περιβάλλοντος.

Επίσης θα πρέπει να ενισχυθούν μέσω του ν.1262/82 οι επενδυτικές προσπάθειες για καταλύματα και τουριστική υποδομή (πλάζ Ε.Ο.Τ., ιστιοπλοΐα, surfing, γήπεδα volley, tennis, κ.λπ.) στις λιγότερο αναπτυγμένες αλλά εξ' ίσου δυναμικές περιοχές με παράλληλη προβολή των φυσικών καλλόνων και την προβολή των έργων λαϊκής τέχνης των ορεινών περιοχών μέσω του ΕΟΜΜΕΧ.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την Λακαδία:

- Ανακαλαίωση του παραδοσιακού διατηρητέου κτιρίου "Αρχοντικό" στο Λεωνίδιο και μετατροπή σε ξενώνα (προπολογισμός 30 εκαταμύρια)
- Μετατροπή δύο παραδοσιακών κτιρίων σε ξενώνες στη Δημητσάνα (προϋπ. 30 εκατ.)
- Μελέτη, κατασκευή και συντήρηση Μαλλιαροπούλειου κληροδοτήματος στο Δήμο Τρίπολης (προϋπ. 25 εκατ.)
- Δρόμος προς τις αρχαιότητες στο Λύκαιο και τη Λυκόσουρα για τις Ανω Καρυές (προϋπ. 30 εκατ.)
- Διατήρηση και προβολή των παραδοσιακών οικισμών σε άριστη κατάσταση
- Αποπεράτωση του νέου αυτοκινητοδρόμου Κορίνθου - Τρίπολης - Καλαμάτας και Τρίπολης - Βυτίνας - Πύργου.

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 1994-1999.

Το Πρόγραμμα έχει ως βασικό άξονα την ορθολογική και ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη με παράλληλες δράσεις ολοκληρωμένης Αγροτικής Ανάπτυξης κυρίως στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές στις εσωτερικές ζώνες της Περιφέρειας.

Τα κύρια προβλήματα στον τουρισμό είναι:

- η έλλειψη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, το χαμηλό επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών και η χαμηλή παραγωγικότητα μερικών τουριστικών μονάδων.
- η έλλειψη υποδομής, ιδιαίτερα συγκοινωνιακής, δημιουργεί προβλήματα ακόμη και στις αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές.

ΥΠΟ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: "ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ"

- Υποπρόγραμμα : "Βελτίωση ανταγωνιστικότητας
-Εσωτερικές περιοχές"

- Διάρκεια Εφαρμογής : Από 01/01/94 έως 31/12/99

- Συνοπτική περιγραφή:

Οι πληθυσμοί των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στη Πελοπόννησο δημιουργούν τα χαμηλότερα εισοδήματα μεταξύ των κατοίκων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ισχυρές μεταναστευτικές τάσεις που κορυφώθηκαν τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια διατηρούν μέχρι σήμερα την ένταση στον ορεινό χώρο.

Στόχος είναι η δημιουργία μικτών αγροτουριστικών εισοδημάτων στον ορεινό και εσωτερικό χώρο. Η μικρή απόσταση από την πρωτεύουσα, η βελτίωση του εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου, η γειτνίαση με τουριστικές παραλιακές ζώνες και αρχαιολογικούς χώρους, ο τεράστιος αριθμός παραδοσιακών και αξιόλογων οικισμών, το μεσογειακό κλίμα και μια σημαντική ποσότητα τουριστικών εισροών τους θερινούς μήνες και τις αργίες (αποτελούμενη κυρίως από μετανάστες του εξωτερικού και της Αθήνας) σηματοδοτούν μια νέα πορεία για την οικονομία των περιοχών.

Νομαρχία Αρκαδίας

1. Δράση της απομόνωσης εσωτερικών περιοχών

Με τη δημιουργία ενός βασικού επαρχιακού οδικού άξονα στον Πάργονα και αποκατάσταση της ενότητας του Αρκαδικού και Λακωνικού ορεινού χώρου και τη βελτίωση των οδικών υποδομών στις προβληματικές περιοχές της Βόρειας Γορτυνίας.

2. Διαχείριση Δασών και Προστασία Περιβάλλοντος

Τα δάση της περιοχής είναι ίσως τα πιο ευάλωτα ευρωπαϊκά οικοσυστήματα. Χαμηλή υγρασία, μεγάλος κίνδυνος πυρκαγιών, μη συστηματική διαχείριση και εκμετάλλευση συνέβαλαν ώστε να έχουμε σημαντικές απώλειες δάσους τα τελευταία χρόνια.

Με βάση τα παραπάνω προγραμματίζονται ενέργειες δασικής οδοποιίας, αφού τα δάση της Αρκαδίας είναι

υλοτομήσιμα, ζωνών πυροπροστασίας, φυτώρια και εκτεταμένες αναδασώσεις, διευθετήσεις χειμάρων και προστατευτικά φράγματα, αντιμετώπιση ασθενειών του δάσους, οικολογική αναβάθμιση δασών, δημιουργία αισθητικών δασών, κ.λπ.

Η προστασία του περιβάλλοντος θα επιτευχθεί με έργα διαχείρισης απορριμμάτων (κατασκευή νέων, εκσυγχρονισμός ή αποκατάσταση παλαιών χωματερών, προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού, δημιουργία μικρών μονάδων σταθμών μεταφόρτωσης απορριμμάτων, ανακύκλωση, κ.λπ.), έργα επεξεργασίας λυμάτων (βιολογικοί καθαρισμοί) και διάθεσης υγρών αποβλήτων και προμήθειες εξοπλισμού για την επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων (πχ. για άρδευση).

3. Ενίσχυση Παραδοσιακών Οικισμών.

θα βοηθήσει ώστε οι παραδοσιακοί οικισμοί να αποτελέσουν τον αρχικό πυρήνα των κοινοτήτων που θα οδηγήσουν στις προσπάθειες για την προσέλκυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον ορεινό χώρο.

Μικρά κάστρα, οχυρωμένες κατοικίες, ιστορικά κτίρια, λιθόστρωτα μονοπάτια, πέτρινα γεφύρια και άλλες δράσεις με στόχο την διατήρηση της φυσιογνωμίας και την προστασία των παραδοσιακών οικισμών του ορεινού χώρου.

4. Παραγωγική ανασυγκρότηση εσωτερικών περιούχων.

Με αιχμή προγράμματα αγροτουρισμού που θα περιλαμβάνουν δημιουργία ξενώνων σε παραδοσιακά κτίσματα

της λαϊκής αρχιτεκτονικής, μικρές βιοτεχνίες για την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων και μικρές επιχειρήσεις για την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών για την τοπική αγορά στοχεύεται η ενίσχυση των εισοδημάτων του αγροτικού πληθυσμού.

5. Προστατευόμενες Περιοχές. Διαδρομές.

Επεμβάσεις σε προστατευόμενες περιοχές-αισθητικά δάση-φαράγγια-λίμνες και την ταυτόχρονη χάραξη και σήμανση μονοπατιών (διαδρομών) στον ορεινό χώρο και εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης (ξενώνες-καταφύγια) με στόχο την προστασία, οικολογική αναβάθμιση και τουριστική αξιοποίηση στην κατεύθυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

ΥΠΟ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ : ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Υποπερίγραμμα : Τουριστική ανάπτυξη
- Διάρκεια εφαρμογής : Από 01/01/94 έως 31/12/99
- Περιγραφή και στόχοι:

"Συγκοινωνιακές Υποδομές"

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου : 2η ΔΕΚΕ Τρίπολης-ΥΠΕΧΟΔΕ

Η τουριστική κίνηση είναι εμφανώς μεγαλύτερη στην παραλιακή ζώνη. Με αυτό το υποπερίγραμμα στοχεύεται η διανομή του τουριστικού ρεύματος, η αποσυμφόρηση των κορεσμένων περιοχών, η ισόρροπη ανάπτυξη των παραλιών σε σχέση με την ενδοχώρα και η δυνατότητα διασύνδεσης των

τουριστικών επιχειρήσεων με το βασικό οδικό δίκτυο αλλά και μεταξύ τους. Αυτό θα επιτρέψει τη δημιουργία τουριστικών πακέτων για πολυήμερες ξεναγήσεις και έτσι θα αυξηθεί η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στην περιοχή.

Το σημαντικότερο έργο του προγράμματος είναι η υλοποίηση του οριζόντιου οδικού άξονα Αστρός-Τρίπολη-Βυτίνα-Αρχαία Ολυμπία, ο οποίος συνδέει ανατολική και δυτική παραλία και ταυτόχρονα δημιουργεί δυνατότητες ταχείας και ασφαλούς επικοινωνίας ανάμεσα στους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους.

"Χωροταξική και Πολεοδομική Ανασυγκρότηση =
Ανάπλαση πόλεων"

- Φορείς υπεύθυνοι για την

υλοποίηση του Μέτρου : ΥΠΕΧΩΔΕ / Δ/νση Χωροταξίας,
Ο.Τ.Α

Η έκρηξη των τουριστικών δραστηριοτήτων θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα έντασης στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους. Τα προβλήματα αυτά θα έχουν εντονότερες συνέπειες στην παραλιακή ζώνη. Οι πιο πιθανές δυσάρεστες καταστάσεις που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν είναι: συγκρούσεις στη χρήση γης μεταξύ τουρισμού-γεωργίας-εξοχικής κατοικίας, εξάντληση των αποθεμάτων πόσιμου ύδατος, ρύπανση των ακτών από αύξηση των αποβλήτων, υψηλό κόστος δημοσίων επενδύσεων λόγω απαγορευτικού κόστους απαλλοτριώσεων,

περιβαλλοντική και αισθητική υποβάθμιση.

Πρωταρχικός στόχος είναι να σχεδιαστεί το μέλλον των τουριστικών περιοχών εξασφαλίζοντας ανάπτυξη με προδιαγραφές και με παράλληλο στόχο τουρισμό υψηλής στάθμης και καθαρό περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάζονται εργασίες προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών κέντρων των πόλεων (Δημηστάνα) και παραδοσιακών γειτονιών (Κάτω Μαχαλάς στα Λαγκάδια), διάσωση ιστορικών νεοκλασικών κτιρίων και αρχιτεκτονικών συγκροτημάτων, διαμόρφωση χώρων πρασίνου και αναψυχής, πεζοδρομήσεις, διαμορφώσεις και αναπλάσεις παραλιών και ακτών.

"Αξιοποίηση Τουριστικών Πόρων"

- Φορείς υπεύθυνοι για την

υλοποίηση του Μέτρου

: ΕΟΤ, Νομαρχιακό Ταμείο,
Ο.Τ.Α. - Αναπτυξιακοί
Σύνδεσμοι

Στόχος του μέτρου είναι η δημιουργία σημαντικής τουριστικής υποδομής για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, την επέκταση των δυνατοτήτων εξυπηρέτησης, την προσέλκυση υψηλού εισοδηματικά τουρισμού, την αξιοποίηση υπαρχουσών τουριστικών εγκαταστάσεων και την προσέλκυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι ενέργειες που περιλαμβάνονται στο Μέτρο είναι:

- έργα υποδομής για στήριξη τουριστικών επιχειρήσεων,
- έργα διαμόρφωσης κοινοτικών ή δημοτικών χώρων προς

τουριστική αξιοποίηση,

- έργα αναπλάσεων αρχαιολογικών χώρων και γενικά χώρων που έχουν σχέση με τον τουρισμό, και
- εκπόνηση Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων.

Η ολοκλήρωση μαρινών για τον ελλιμενισμό και την εξυπηρέτηση σκαφών αναψυχής (αποπεράτωση Μαρίνας Αστρούς) είναι η πραγμάτωση των παραπάνω ενεργειών. Επίσης σχεδιασμός-χάραξη ορεινών μονοπατιών και δημιουργία ορεινών καταφυγίων-ξενώνων, προβολή-προστασία-αξιοποίηση περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερου φυσικού κάλους.

"Αρχαιολογικοί Χώροι = Μουσεία = Αθλητικά Κέντρα"

- Φορείς υπεύθυνοι για την

υλοποίηση του Μέτρου

Υπουργείο Πολιτισμού -

Εφορείες Αρχαιοτήτων,

Ο.Τ.Α., Γενική

Γραμματεία Αθλητισμού

Το πολιτιστικό περιβάλλον είναι πλούσιο αφού στην Αρκαδία υπάρχουν δεκάδες αρχαιολογικοί χώροι (η Τροία, η Μαντίνεια, η Μεγαλόπολη), δεκάδες βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια και παραδοσιακοί οικισμοί. Ο πολιτιστικός πλούτος της περιοχής αποτελεί την πιο σημαντική υπάρχουσα επένδυση του χώρου. Η συντήρηση, ανάδειξη και προβολή της ιστορικής κληρονομιάς θα αποτελέσουν την αιχμή της προσπάθειας για τουριστική ανάπτυξη και περιβαλλοντική αναβάθμιση. Στους περιβάλλοντες τα

μνημεία χώρους θα μελετηθούν και θα υλοποιηθούν λύσεις για πάρκινγκ, κάμπινγκ, αναψυκτήρια, τουριστικά περίπτερα, ξενώνες, αισθητικά άλση, Μουσεία, κ.λπ.

Σε ότι αφορά τον αθλητισμό, πρόκειται για τη δημιουργία αθλητικών κέντρων που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

"Επαγγελματική Κατάρτιση"

- Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου : Ο.Τ.Α., Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί του Δημοσίου (Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων, Υπουργείο Πολιτισμού κ.λπ.)

Τέλος, με την υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης σε τουριστικά επαγγέλματα, ειδικεύσεις αρχαιολογικών ανασκαφών και συντηρήσεων, επαγγέλματα χρηματοοικονομικού αντικειμένου, επιμόρφωση στελεχών υψηλής ειδίκευσης και στελεχών ανάπτυξης και διαχείρισης προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού, ολοκληρώνουν τις δράσεις του υποπρογράμματος.

"Αρκαδικό Χωριό"

- Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου : Υπουργείο Πολιτισμού, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, ΥΠΕΧΩΔΕ,

Νομαρχία Αρκαδίας,
Παναρκαδική Ομοσπονδία
Αμερικής

- Αίτηση το 1983 από την Παναρκαδική Ομοσπονδία Αμερικής προς το Υπουργείο Πολιτισμού.
- Αρχική επιλογή η Μελιγού, επίσπευση των διαδικασιών το 1985.
- Το 1987 αλλαγή τοποθεσίας Ρεμποτίνα Αγ. Ανδρέα Κυνουρίας.
- Σκοπός: Επανένταξη στον ελληνικό πολιτισμό των παιδιών της 2ης και 3ης γενιάς των αποδήμων.
- Πρόγραμμα φιλοξενίας και γλώσσας.

Θαλάσσιος Τουρισμός.

Θαλάσσιος τουρισμός είναι κάθε δραστηριότητα τουριστική που έχει σχέση με τη θάλασσα και τις ακτές.

Η ανατολική Αρκαδία προσφέρεται για θαλάσσιο τουρισμό

γιατί:

- βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από την πρωτεύουσα, και
- διαθέτει τις καθαρότερες θάλασσες και ακτές.

Οι ακτές της έχουν πολυμορφία και η γύρω περιοχή είναι διάσπαρτη από οικισμούς. Έτσι ο επισκέπτης μπορεί να βρει εύκολα και φθηνά καταλύματα αλλά και όλα τα αγαθά και υπηρεσίες.

Με τον κατάλληλο προγραμματισμό μπορεί να αποφευχθεί

η άναρχη ανάπτυξη (παρόμοια με εκείνη που επικρατεί στη γειτονική Λεγολίδα).

Η λειτουργία μαρινών (Αστρός) θα προσελκύσει τουρίστες υψηλού εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου που θα συνδυάσουν την παραμονή τους στην περιοχή με επισκέψεις στην ενδοχώρα.

Οι μαρίνες θα πρέπει να έχουν άρτιο εξοπλισμό, να είναι επανδρωμένες με ειδικευμένο τεχνικό προσωπικό, να μπορούν να παρέχουν εφοδιασμό σκαφών και επισκευαστικές δυνατότητες, shopping, ηλεκτροδότηση, συγκομιδή σκουπιδιών, παροχή πόσιμου νερού, κ.λπ.

Αγροτουρισμός.

Αυτή η μορφή τουρισμού έχει σαν χαρακτηριστικό ότι αναπτύσσεται στην ύπαιθρο και αποτελεί δραστηριότητα των ανθρώπων που ασχολούνται στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής. Παράλληλα ικανοποιεί τις ανάγκες ατόμων που θέλουν να περάσουν το χρόνο διακοπών τους σε ένα αγροτικό, οικογενειακό περιβάλλον.

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο κατευθύνσεις:

- ο τουρίστας-καταναλωτής να περάσει ήρεμες και απλές διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του αναπτυγμένου τουρισμού, και
- ο παραγωγός να ενισχύει το εισόδημά του, με την προώθηση προϊόντων της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και

της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Ολοκληρωμένο πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Τουρισμού
Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ.

Στο επίκεντρο της αναπτυξιακής προσπάθειας στο Νομό έχει τεθεί το πρόγραμμα Αγροτικού τουρισμού, οι δραστηριότητες του οποίου προβλέπεται να αναπτυχθούν σε δύο επίπεδα:

α) στην τουριστική ανάπτυξη του Μαινάλου και της λίμνης του Λάδωνα. Προγραμματίζονται έργα στο χιονοδρομικό κέντρο της Οστρακίνας, το δάσος του Μαινάλου, έργα ανάπλασης παραδοσιακών οικισμών (Βυτίνας, Ροεινού, Αλωνίσταινας, κ.λπ.)

β) στην τουριστική αξιοποίηση της παραλιακής ζώνης της Κυνουρίας. Τα έργα εδώ αποσκοπούν κύριως να αποτρέψουν τις δυσμενείς συνέπειες από την απρογραμμάτιστη ανάπτυξη των παραλιακών κοινοτήτων. Στα πλαίσια αυτά προβλέπεται η κατασκευή αποχετευτικών έργων στις κοινότητες αυτές, έργων βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων κ.λπ.

Κατά τη διάρκεια σύσκεψης της Νομαρχίας, όπου και συζητήθηκε το πρόγραμμα και οι στόχοι του, τέθηκαν οι βάσεις για την επόνηση ολοκληρωμένης μελέτης αγροτουρισμού και οργάνωσης του προγράμματος.

Συγκεκριμένα:

- προτάθηκε και συζητήθηκε η σύσταση Γραφείου Αγροτουρισμού, για τον συντονισμό και διαχείριση

των σχετικών έργων,

- συζητήθηκε η παροχή κινήτων (μια εβδομάδα στους υπαλλήλους για χειμερινές διακοπές) ενίσχυσης του αγροτουρισμού στην περιοχή,
- επονήθηκα πλαίσιο ανάπτυξης συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνία, κ.λπ.)
- αποφασίστηκε να προχωρήσει αρχικά η εκπόνηση προγράμματος με περιορισμένο αριθμό κοινοτήτων σε δύο επίπεδα (παραλιακές - ορεινές κοινότητες) και στη συνέχεια, εφ' όσον το πρόγραμμα πετύχει στην εφαρμογή του, να επεκταθεί σε όλες τις κοινότητες και περιοχές του νομού.

Προτάσεις. Παραδοσιακοί Οικισμοί.

Στα πλαίσια του Αγροτικού τουρισμού περιλαμβάνονται οι παραδοσιακοί οικισμοί. Σήμερα στην Αρκαδία υπάρχουν τρεις διατηρητέοι παραδοσιακοί οικισμοί: η Δημητσάνα, η Καρύταινα και το Λεωνίδιο.

Υπάρχουν πολλά χωριά που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν διατηρητέοι παραδοσιακοί οικισμοί για τη φυσική τους ομορφιά, το υγιεινό τους κλίμα, τα γραφικά σοκάκια, τα πέτρινα σπίτια με τους εξώστες (χαγιάτια), τα αρχοντικά, τους φιλόξενους κατοίκους.

Τα Μαγούλιανα, είναι το χωριό που βρίσκεται στο μεγαλύτερο υψόμετρο, 1.240 μ., και έχει φανταστική θέα στις απέναντι βουνοπλαγιές του Μαινάλου.

Επίσης πάνω στο Μαίναλο τα χωριά Ελάτη, Πυργάκη και Χρυσοβίτσι μέσα στο δάσος αλλά και στον Πάρωνα, ο Πραστός και η Καστάνιτσα με τα αρχοντικά τους, είναι κατάλληλα για ησυχαστήρια.

Η Στεμνίτσα, ενώ είναι ένα από τα ιστορικότερα χωριά του νομού, δεν έχει χαρακτηριστεί διατηρητέος οικισμός. Το χωριό διαθέτει πολλά αρχοντικά που χρειάζονται αναπαλαίωση.

Εκδρομικός Τουρισμός.

Ανάμεσα στην ιδιωτική πρωτοβουλία και τον κρατικό φορέα, βρίσκεται ο "ιδεαλισμός", που κινείται από ελατήρια ιδανικά και δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Οργανωμένες ομάδες, που τα μέλη τους έχουν ένα κοινό γνώρισμα, την αγάπη προς τη φύση, αυτό που αποκαλούμε "φυσιολατρεία" σ' όλες τις μορφές της.

Αυτές οι ομάδες χαρακτηρίζονται σαν εκδρομικά σωματεία και τα πιο αντιπροσωπευτικά όργανα προώθησης του τουρισμού στις άγνωστες και απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μας.

Τα εκδρομικά σωματεία, όταν η Ελλάδα, μπήκε στη διεθνή τουριστική αγορά, πρόσφεραν με την οργάνωση εκδηλώσεων υψηλού επιπέδου.

Ο νομός προσφέρεται για ανάπτυξη εκδρομικού τουρισμού αφού σκοπός είναι η προώθηση του εσωτερικού

τουρισμού με τη οργάνωση ημερησίων και πολυήμερων εκδρομών.

Οι προσφορές μέσα στο νομό μπορούν να καθοριστούν ανάλογα με τα πακέτα εκδρομών που θα προσελύσουν τα σωματεία αυτά.

Τα πακέτα μπορούν να περιλαμβάνουν τον αρχαιολογικό χώρο της Μεγαλόπολης και την εκκλησία της Αγίας Θεοδώρας στη Βάστα, με παράλληλη εκδρομή στο ναό του Επικούριου Απόλλωνα, κ.ά.

Οικοτουρισμός - Περιηγητικός Τουρισμός.

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια ειδική μορφή τουρισμού που αντικείμενο έχει το ενδιαφέρον του επισκέπτη-περιηγητή για το φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα το ζωντανό περιεχόμενό του.

Οι οικολόγοι υποστηρίζουν ότι τις περιοχές με σπάνιο φυσικό κάλλος και φυσικές διαπλάσεις, έχουν το δικαίωμα να τις γνωρίσουν και να τις παρατηρούν όλοι.

Οι συμμετέχοντες αποτελούνται από νεαρά άτομα που επιζητούν την περιπέτεια με αρκετό βαθμό ανεξαρτησίας και από μεγαλύτερη ηλικίας άτομα (30-40 ετών) οργανωμένα σε ομάδες που έχουν μέσο έως υψηλό εισόδημα.

Ιδιαίτερα σημαντική στον οικοτουρισμό είναι η περιπατητική δραστηριότητα, απλή πεζοπορία (walking), σε οριοθετημένα μονοπάτια (trekking), και gambling.

Ιδεώδης θεωρείται η χρησιμοποίηση μικρών ξενοδοχείων / ξενώνων (δυναμικότητας μέχρι 30 ατόμων) παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Οι διαδρομές και τα μοναπάτια πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένα (σημαδεμένα) ενώ είναι απαραίτητο να υπάρχουν ενδείξεις σχετικά με τις αποστάσεις (σε χέβνο) και τις παρεχόμενες εξυπηρετήσεις στην ευρύτερη περιοχή. Τα μοναπάτια πρέπει: - να έχουν πλάτος 0,5μ. έως 1μ., - να είναι κατασκευασμένα από πέτρα, όπου χρειάζεται, - να υπάρχουν κουπαστές και μόνιμες γέφυρες από πέτρα ώστε να συμφωνούν με την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, - η συντήρησή τους πρέπει να είναι συχνή.

Επίσης πρέπει να υπάρχουν πινακίδες στις διασταυρώσεις και σε άλλα κεντρικά σημεία, στις οποίες αναγράφονται οι αποστάσεις (σε χιλιόμετρα και ώρες) με τις πλησιέστερες εξυπηρετήσεις και κατευθύνσεις. Χάρτες της περιοχής (η καταλληλότερη κλίμακα είναι 1:50.000) και ντόπιοι οδηγοί-ξεναγοί.

Ο Περιηγητικός οικотουρισμός αφορά τους επισκέπτες που έρχονται σε επαφή με το τοπικό στοιχείο και αναπτύσσουν σχέσεις μ' αυτό. Συνήθως πρόκειται για μικρά γκρουπ των 12 περίπου ατόμων.

Δεν υπάρχει η απαιτούμενη υποδομή (ξενώνες,

οριοθετημένες περιοχές, μεταφορικά μέσα, οδικό δίκτυο), αλλά ούτε και το νομικό πλαίσιο. Επίσης πρέπει να λυθούν τα θέματα της επαγγελματικής παιδείας και της επιμόρφωσης στη συμπεριφορά μας μέσα στο φυσικό περιβάλλον.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει παντελής έλλειψη κρατικής και τοπικής προβολής.

Μονοπάτια = Διανοδεξαμενές.

Μέσα στο πενταετές πρόγραμμα ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας περιλαμβάνεται και η οριοθέτηση ενός Διεθνούς Μονοπατιού που θα διασχίζει το γραφικό φαράγγι του Λούσιου Ποταμού. Η δημοπρατία και μελέτη του έργου αποτελεί θέμα χρόνου.

Το μονοπάτι θα ξεκινά από τη Δημητσάνα και θα καταλήγει στην Καρύταινα, με ενδιάμεσο σταθμό τη Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου κάτω από τη Στεμνίτσα.

"Αφήνουμε πίσω μας τη Δημητσάνα και κατηρτίζουμε για τους μύλους, που δουλεύουν ακόμη φτιάχνοντας μπαρούτι και δυναμίτες. Κρατούμε την πορεία μας ψηλότερα και πέφτουμε στο Παλιοχώρι, μικρό χωριό πάνω από τη βουή του ποταμού. Περνάμε από μια στάνη και συνεχίζουμε ίσα προς το ποτάμι. Πλήθος νερά διασταυρώνονται με την πορεία μας, αφού είναι πλούσιος σε νερά αυτός ο τόπος και σ' αυτό οφείλεται και η πυκνή βλάστηση που θεριεύει

γύρω από την κοίτη του ποταμού: καρδιές, καστανιές, πλατάνια, φράξους, γαύρους, κ.λπ.

Ακολουθούμε την κρύα κοίτη και φθάνουμε στο καλιό γεφύρι. Ανηφορίζουμε το μονοπάτι που οδηγεί στη Μονή Αιμυαλών. Περνάμε κάτω από το μοναστήρι και πέρνουμε το μονοπάτι που οδηγεί απέναντι. Χάνουμε ύψος και βρισκόμαστε κάτω από τα βράχια του Κρυφού Σχολείου και συνεχίζουμε να κατεβαίνουμε μέχρι το ποτάμι, διαβαίνουμε το στενό γεφυράκι με δέος πάνω από το χάος και ανηφορίζουμε τις απέναντι πλαγιές. Εδώ το μονοπάτι είναι πιο βατό και φθάνουμε γρήγορα στη Μονή Προεδρίου.

Το επόμενο πρωί συνεχίζουμε νότια, στην ίδια πλαγιά και ακολουθούμε την κοίτη μέχρι τον Ατσιχολο. Παντού νερά και παρθένα βλάστηση που σιγά-σιγά την αντικαθιστά η αγριάδα των απόκρημνων βράχων. Το μονοπάτι είναι τώρα σκαλισμένο στο βράχο και λίγο έξω από το χωριό μας οδηγεί σε μια ομαλή πλαγιά. Διασχίζουμε το γεφύρι και περνάμε κάτω από το χωριό. Ακολουθώντας πάντα την κοίτη που από και κάτω είναι πιο πλατιά φθάνουμε στην Κρυφαίνα."

Οι Λιμνοδεξαμενές αποτελούν μια πρακτική που έχει στόχους:

- την αποταμίευση ομβρίων υδάτων σε περιοχές που τα έχουν ανάγκη,
- την ωραιοποίηση του περιβάλλοντος με ταυτόχρονη επίρροή

του κλίματος, και
την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για την παραγωγή
νέων προϊόντων. Για παράδειγμα ιχθυοκαλλιέργια.
Μια τέτοια προσπάθεια γίνεται τα τελευταία χρόνια στις
"Γούρνες" του χωριού Καλιάνι Γορτυνίας με τη εκτροφή
αμερικανικής πέστρφας.

Λιμνοδεξαμενές μπορούν να δημιουργηθούν στη λίμνη
Τάχα και στα Λακκώματα της Βυτίνας που τα διαρρέει ο
Τάγος Ποταμός.

Πολιτιστικός - Μορφωτικός Τουρισμός.

"Πολιτιστικό περιβάλλον" νοούμε τη σχέση φυσικού
και δομημένου χώρου με συνδετικό στοιχείο την ιστορία.
Βασικοί πόροι του πολιτιστικού τουρισμού είναι οι "τόποι
με ιδιαίτερη φυσιογνωμία", το φυσικό περιβάλλον, οι
αρχαιολογικοί χώροι (ναοί, τάφοι, κάστρα, θέατρα,
στάδια), οι παραδοσιακοί οικισμοί και οι τοπικές
λαογραφικές εκδηλώσεις (εορτές, πανηγύρια, εκθεσεις).

Πρέπει να θεσπιστούν ειδικοί όροι για να
διασφαλιστεί η ολοκληρωμένη προστασία του "πολιτιστικού
περιβάλλοντος".

Ιστορικό Πάρκο.

Η ιστορία αποτελεί κομμάτι του πολιτιστικού
περιβάλλοντος. Έτσι η δημιουργία ενός ιστορικού πάρκου

στα πρότυπα της Ευρώπης θα αναδίκνει το χώρο.

Το Ιστορικό Πάρκο μπορεί να συνδέσει την παράδοση, την ιστορία και φυσικό περιβάλλον με τον τουρισμό. Αυτό το Πάρκο μπορεί να σχεδιαστεί και να δημιουργηθεί μέσα στο δάσος του Μαινάλου συνδέοντας τη γενέτειρα του Κολοκοτρώνη, Λίμποβίσι, με τη θέση που βρισκόταν το χωριό Λακουδόρεμα και που σήμερα βρίσκεται μόνο η εκκλησία της Θεοτόκου. Το Πάρκο θα έχει συνολική έκταση 5.000 τετραγωνικά μέτρα περίπου και θα περιλαμβάνει τη γύρω οριοθετημένη δασική περιοχή με χώρους αναψυχής στις δύο υπάρχουσες βρύσες "Λακουδόρεμα" και "Λιβάδι".

Μέσα στο Πάρκο θα υπάρχει αναπαράσταση της καθημερινής ζωής την εποχή εκείνη.

Ορεινός = Ορειβατικός Τουρισμός.

Τα δάση και οι ορεινοί σχηματισμοί με την πολυμορφία και τη πολυχρωμία, οι εθνικοί δρυμοί με την αφθονία και το σπάνιο της χλωρίδας και της πανίδας, τη μοναδικότητα των γεωμορφολογικών σχηματισμών, τα αισθητικά δάση και τα διατηρητέα μνημεία της φύσης αποτελούν πηγή γαλήνης και αναζωογόνησης για τον άνθρωπο.

Τα τελευταία χρόνια, οι περισσότεροι άνθρωποι των μεγάλων αστικών κέντρων έχουν μια τάση αγάπης, ανακάλυψης, εξερεύνησης, αλλά και κατάκτησης των βουνών.

Ο καθένας με τον τρόπο του. Άλλοι ξεκινούν να γνωρίσουν τα δάση και τα λιβάδια και άλλοι κάνουν από ορειβασία έως και απλινισμό.

Ο ορεινός χώρος με τα φυσικά και κύρια τα κλιματολογικά στοιχεία που διαθέτει μπορεί να ικανοποιήσει ειδικές ανάγκες του ανθρώπου (π.χ. πνευμονικές παθήσεις) μέσα από την εγκατάσταση και λειτουργία κέντρων αεροθεραπείας.

Ένας τέτοιος χώρος μπορεί να διαμορφωθεί το παλιό Σανατόριο της Βυτίνας.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί επίσης, που είναι διάσπαρτοι στον ορεινό χώρο, μπορούν να αποτελέσουν σημεία αναφοράς για τον ορεινό τουρισμό.

Προστατευόμενες Περιοχές.

Αισθητικά Δάση ή Δάση Αναψυχής.

Σε αυτά περιλαμβάνονται ειδικά διαμορφωμένες εκτάσεις που το τοπίο έχει μεγάλη αισθητική αξία και οι επισκέπτες μπορούν να εισέρχονται και να κάνουν χρήση των μέσων αναψυχής.

Στη Αρκαδία, Αισθητικό Δάσος είναι η Δασική περιοχή της Τρίπολης, που κηρύχθηκε το 1980. Μια συνολική έκταση 11.000 στρεμμάτων στην αναδάσωμενη περιοχή (η αναδάσωση έγινε από το 1946 - 1959), με πεύκα διάσπαρτα στους λόφους δυτικά της πόλης.

Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης.

Εκτάσεις ή και μεμονομένα δέντρα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης κηρύχθηκαν το 1980 τα εξής:

- Ο Πλάτανος της Δημητσάνας, εντυπωσιακό γέρικο πλατάνι, που συνδέεται με σημαντικά ιστορικά γεγονότα της περιοχής.
- Το Δάσος δενδροκέδρων στον Άγιο Πέτρο Κυνουρίας, δάσος 740 στρεμμάτων σπάνιου είδους δενδροκέδρων μοναδικό για την βοτανική και οικολογική αξία του.
- Η Δρυς του Περιθωρίου, αιωνόβιο δένδρο βελανιδιάς με ιστορική σημασία, στην αυλή της παλιάς εκκλησίας του Αγ. Γεωργίου στη θέση "Κάμπος".
- Η Δρυς της Δόριζας, πουρνάρι εντυπωσιακού μεγέθους στην αυλή της εκκλησίας αξιόλογο υπόλειμμα από σημαντικό δάσος δρυός, που κάηκε το 1926.

Αναβάσεις.

Η Αρκαδία είναι η χώρα των βουνών, έτσι υπάρχουν πολλά μονοπάτια που οδηγούν στις κορυφές των βουνών της. Αύρκειο: Από τον Σάγκα, ανεβαίνουμε την ομαλή κοιλάδα της Κερασιάς και βγαίνουμε στο διάσελο της Αγ. Παρασκευής (λακκώματα). Η κορφή Λεσοβίτι προσεγγίζεται

ύστερα από μια μεγάλη γυμνή ανηφορική πλαγιά.

Αετεμίσιο: Από τη Νεστάνη μονοπάτι οδηγεί στο διάσελο προς Τουρνίκι (1260μ. 1ω30'). Από το διάσελο βλέπουμε την πιο εμφανίσιμη πλευρά της κορφής. Ακολουθούμε αγροτικό δρόμο προς την κατεύθυνσή της (αριστερά) που μας φέρνει στη βάση της δυτικής πλαγιάς (1ω). Εξαιρετική θέα σ' όλη την οροσειρά (από Σκίπιζα μέχρι Χτενιά) και στο Μαίναλο.

Μαίναλο: Η πιο ενδιαφέρουσα διάσχιση είναι: μοναστήρι Επάνω Χρέπας - Αϊντίνης - Μουρτζιά - Καρδαράς - Οστρακίνα - Βυτίνα, πορεία 2 ημερών στα πιο ήσυχια και ζωντανά μέρη του Μαινάλου.

Γοτρυνιακά Βουνά: Για τον Προφήτη Ηλία: εύκολα από τη Ζάτουνα. Για την Κλινίτσα: από τη Στεμνίτσα καλό μονοπάτι οδηγεί στα παλιά χωράφια δυτικά της κορφής. Από το σημείο που πρωτοβλέπουμε το Ζυγοβίσι αν κάνουμε πάνω θα βγούμε σύντομα στην κορφή (1ω30' - 2ω). Η Κλινίτσα έχει την καλύτερη θέα στα γύρω χωριά και βουνά. Για το Φραγκόβουνο, μπορούμε να συνεχίσουμε από την Κλινίτσα* καλύτερα όμως να μπούμε από Στεμνίτσα για Αγ. Νικόλαο και περνώντας από τις πηγές Πορί και Κουρνόβρουση βγαίνουμε σε ξέφωτο και από κεί φτάνουμε στη δασωμένη κορφή.

Πάροννας: Επειδή υπάρχουν πολλοί δασικοί δρόμοι το καταφύγιο προσεγγίζεται εύκολα από τον Αγ. Πέτρο σε 3.30ω. Από το καταφύγιο υπάρχει μισοσημαδεμένο μονοπάτι

που κατηφορίζει στη ρεματιά και ανεβαίνει μια στενή ρηχή χαράδρα ακριβώς απέναντι. Συναντάμε το τέλος δασικού δρόμου και πιάνουμε λίγο ψηλότερα μονοπάτι που μας φέρνει στο οροπέδιο. Εύκολη ανάβαση στον κόνο της κορφής (2 - 2.30ω).

Η πιο ενδιαφέρουσα ανάβαση γίνεται απ' την Καστάνιτσα. Μολονότι περνάει μέσα από χωράφια και καστανιές, συναντάει τη συμβολή δύο ρεματιών, μιας κύριας και μιας μικρότερης που κατεβαίνει απ' τη Ρούσα Πέτρα. Ακολουθώντας αυτή την τελευταία φτάνουμε σε λάκκες με στρούγγα και πιάνουμε τη γυμνή κορυφογραμμή που οδηγεί στην κορφή (3- 3.30ω). Τέλος για μια άλλη κατάληξη, μπορούμε να κατέβουμε προς Σίταινα: Στο οροπέδιο της κορφής, πάμε στο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, απ' τους δρόμους που κατηφορίζει συναντάει (1ω) τον κεντρικό δασικό δρόμο. Πάμε δεξιά και φτάνουμε σε χωράφια (1ω). Ρεματιά που βαθαίνει, με καλό μονοπάτι και πηγάδια μας φέρνει στην Σίταινα (1.30ω).

Χειμερινός Τουρισμός.

Σε μια χώρα που η μέση ηλιοφάνεια ξεπερνάει τις 315 ημέρες το χρόνο και τα χιόνια στα βουνά διαρκούν 3 έως 4 μήνες, ο συνολικός αριθμός των ημερών για σκι συχνά δεν ξεπερνούν τις 10 - 12 μέρες.

Χειμερινοί μήνες από τουριστική άποψη θεωρούνται οι

μήνες από Νοέμβριο έως Μάρτιο και η χειμερινή περίοδο για τον ΕΟΤ είναι από την 15η Νοεμβρίου μέχρι την 15η Μαρτίου.

Χιονοδρομικό Κέντρο Μαινάλου (Οστρακίνα): Περίβαση μόνο με ΙΧ, 30 χλμ. από την Τρίπολη. Λειτουργούν δύο αναβατήρες ενηλίκων κι ένας παιδικός δυναμικότητας 400 ατόμων την ώρα, που εξυπηρετούν πίστες όλων των κατηγοριών.

Καταφύγιο Μαινάλου / Οροπέδιο Οστρακίνας:
υψόμετρο 1600μ., χωρητικότητας 26 ατόμων.
Πως θα πάτε: Από την Τρίπολη 12 χλμ. μέχρι την κοινότητα Καρδαρά. Από εκεί μέχρι το καταφύγιο 5,5 χλμ. ασφαλτοστρωμένος δρόμος και 3,5 χλμ. χωματόδρομος καλής κατάστασης.

Καταφύγιο Πάρωνα / Τοπ. Αρνοπούσα:
υψόμετρο 1400μ., χωρητικότητας 35 - 40 ατόμων.
Πως θα πάτε: α) Από την Τρίπολη 39 χλμ. ασφαλτόδρομος μέχρι τον Αγ. Πέτρο. Από εκεί στο καταφύγιο 17 χλμ. δασικού δρόμου.

β) Από το Άστρος Κυνουρίας στον Αγ. Πέτρο.

Συνεδριακός Τουρισμός.

Η ανάγκη ενημέρωσης και επικοινωνίας, μεταξύ των ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα και η μετακίνηση προς τον τόπο συνάντησης σε συνάρτηση με το ταξιδιωτικό σκοπό

αποτελεί συνεδριακό τουρισμό.

Η επιλογή ενός τόπου ως κατάλληλου για τη διεξαγωγή του συνεδρίου εξαρτάται από τον οικονομικό παράγοντα (συνολικό κόστος), την απόσταση, την ποιότητα των εγκαταστάσεων που θα το φιλοξενήσουν και τα μεταφορικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν.

Πνευματικό Κέντρο Δήμου Τρίπολης.

Λειτουργεί τα τελευταία έξι χρόνια και έχει στεγάσει συνέδρια, σεμινάρια, ημερίδες και εκθέσεις.

Διαθέτει στο ισόγειο: 1 μεγάλη αίθουσα συνεδρίων χωρητικότητας 500 περίπου ατόμων, 1 αίθουσα εκθέσεων,

1ος όροφος: βιβλιοθήκη, 1 αίθουσα σεμιναρίων 150 - 200 άτομα, 1 αίθουσα συνεντεύξεων τύπου και γραφείο τύπου.

Θρησκευτικός Τουρισμός.

Οι Αρκάδες ήταν πάντα ευσεβείς άνθρωποι και είχαν το δικό τους χώρο να λατρεύουν το Δία, αλλά και όλους τους θεούς του δωδεκάθεου (Αρτεμη, Απόλλωνα).

Είναι διάσπαρτη από ιερούς χώρους και ήταν φυσική συνέπεια να δημιουργηθούν μονές και ασκητήρια.

Σε ένα τέτοιο χώρο, το φαράγγι του Λούσιου ποταμού, μοναδικό στον αρκαδικό χώρο, ήταν φυσικό να στήσουν οι άνθρωποι το σκηνικό των μαγικών και θεϊκών πράξεων. Εδώ,

Οι αρχαίοι πίστευαν ότι λούστηκε ο Δίας, γι' αυτό και ονόμασαν το ποτάμι Λούσιο. Στα κατοπινά χρόνια, εδώ τραβήχτηκαν και είξωσαν ασκητές και μοναχοί. Ίδρυσαν τρεις κοινόβιες κοινότητες, τη μονή Παναγίας των Λιμναλών, τη μονή Φιλοσόφου και τη μονή Προδρόμου.

Η οργάνωση επισκέψεων σε θρησκευτικούς τόπους, είτε με αφορμή κάποια θρησκευτική εορτή, εκδήλωση ή τελετή, είτε όχι, είναι θρησκευτικός τουρισμός.

Οι συμμετέχοντες στις επισκέψεις αυτές ανήκουν συνήθως στην τρίτη ηλικία. Η διάρκεια τους μπορεί να είναι τρεις και δύο ημέρες, αλλά στην πλειονότητά τους είναι μονοήμερες.

Αναμένεται ραγδαία άνοδος εισαγόμενου θρησκευτικού τουρισμού ύστερα από την ανάπτυξη της θρησκευτικότητας στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Τα μοναστήρια μπορούν να προσφέρουν φιλιξενία για λίγες μέρες, αλλά οι επισκέπτες οφείλουν να σέβονται τους κανονισμούς των μοναστηριών.

Ξενώνες διαθέτουν τα εξής μοναστήρια:

Μονή Ελώνας, Μονή Μαλεβής, Μονή Βαρσών, Μονή Κερνίτσας, Μονή Προδρόμου, Μονή Καλτεζιών, και Μονή Αμπελάκη.

Προτάσεις και Συμπεράσματα.

Ο νομός Αρκαδίας είναι στην πλειοψηφία του παρθένος από άποψη τουρισμού. Πολλές άλλες ειδικές μορφές τουρισμού θα μπορούσαν με τα κατάλληλα κίνητρα να αναπτυχθούν εδώ.

Ο θεραπευτικός τουρισμός σε συνδυασμό με τον ορεινό (Σανατόριο Βυτίνας), ή με τον Ιαματικό (Λουτρό Ηραίας).

Τα Κάμπινγκς, αν και τα υπάρχοντα πέντε είναι καλά οργανωμένα, θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε παραθεριστικά κέντρα μεγαλύτερη ακτινοβολίας.

Ενας τομέας που έχει τελείως παραμεληθεί είναι τα σπήλαια. Υπάρχουν διάσπαρτα σε όλο το νομό:

Κάψια

Δρακοσπηλιά (Λεβίδι)

Ηραίας (Γαρδίκι)

Αβούρου (Ορεινό Κορακοβούνι)

Διονύσου (Λεωνίδιο)

Κουβαρά (Ανω Γιανναίοι)

Βάραθο Πρόπαντες (στον Πάρωνα πάνω από το Παλαιοχώρι)

Τέλος, καθοριστικό ρόλο θα παίξει η προβολή τόσο στο εσωτερικό, που είναι ο άμεσος στόχος, όσο και στο εξωτερικό. Η συμμετοχή της Νομαρχίας σε εκθέσεις θεωρείται απαραίτητη, κυρίως στην "φιλοξένια".

Απαιτείται η ενεργή συμμετοχή της Τοπικής

Αυτοδιοίκησης στη χάραξη τουριστικής πολιτικής και η ταυτόχρονη ανάληψη προβολής του τοπικού τουριστικού προϊόντος (κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα, καθαρές θάλασσες και ακτές, καθαρό και ανέγγικτο περιβάλλον)

Ξενοδοχεία.

ΤΡΙΠΟΛΗ (071)

ΜΑΙΝΑΛΟΝ: Πλατεία Αρεως, Α κατηγορίας, 58 κλίνες, τηλ. 222450, 224747, 232740.

ΑΡΚΑΔΙΑ: Β Κατηγορίας, 85 κλίνες, τηλ. 225551/3, 222464.

ΑΔΕΣ: Βασιλέως Γεωργίου 26, Γ κατηγορίας, 59 κλίνες, τηλ. 223466/6.

ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΟΝ: Γ κατηγορίας, 58 κλίνες, τηλ. 222545, 225545.

ΑΡΤΕΜΙΣ: Δημητρακοπούλου 1, Γ κατηγορίας, 126 κλίνες, τηλ. 225221/3.

ΓΚΑΛΑΔΥ: Πλατεία Γεωργίου Β, Γ κατηγορίας, 150 κλίνες, 225195/7.

ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ (0792)

ΠΑΡΝΩΝ: Δ κατηγορίας, 43 κλίνες, τηλ. 31245, 31230.

ΑΣΤΡΟΣ (0755)

ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗΣ: Γ κατηγορίας, 35 κλίνες, τηλ. 51412.

ΑΝΘΙΝΗ: Δ κατηγορίας, 23 κλίνες, τηλ. 22498.

ΑΣΤΡΟΣ ΠΑΡΑΛΙΟΝ (0755)

ΧΡΥΣΗ ΑΚΤΗ: Γ κατηγορίας, 44 κλίνες, τηλ. 51294.

ΔΗΜΗΤΣΑΝΑ (0795)

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΞΕΝΩΝΑΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑΣ: Γ κατηγορίας, 52 κλίνες,

τηλ.

31518/20

ΙΣΑΡΙ (0791)

ΙΣΑΡΕΙΚΟ ΣΠΙΤΙ: Ξενώνας, Β κατηγορίας, 20 κλίνες, τηλ. 22200.

ΚΑΣΤΡΙ (0792)

ΠΑΡΝΩΝ: Δ κατηγορίας, 13 κλίνες, τηλ. 22247.

ΛΑΓΚΑΔΙΑ (0795)

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΔΗΜΟΥ ΛΑΓΚΑΔΕΩΝ: Γ κατηγορίας, 37 κλίνες, τηλ. 43202.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: Ε κατηγορίας, 26 κλίνες, τηλ. 43221.

ΛΕΩΝΙΔΙΟ (0757)

ΚΟΥΡΤΣΕΗΣ: Γ κατηγορίας, 17 κλίνες, τηλ. 22022.

ΔΙΟΝΥΣΟΣ: Δ κατηγορίας, 32 κλίνες, τηλ. 22379.

ΚΑΜΑΡΙΑ: Γ κατηγορίας, 40 κλίνες, τηλ. 22273.

ΛΕΒΙΔΙ (0796)

ΜΑΙΝΑΛΟΝ: Α. Παπαναστασίου 17, Δ κατηγορίας, 11 κλίνες, τηλ. 22226.

ΜΑΓΟΥΛΙΑΝΑ (0795)

ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ: Α κατηγορίας, 17 κλίνες, τηλ. 82350.

ΚΑΜΠΕΛΣ: Γ κατηγορίας, 42 κλίνες, τηλ. 22250.

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗ (0791)

ΑΡΚΑΔΙΑ: Δ κατηγορίας, 15 κλίνες, τηλ. 22223.

ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ: Σαμπατάκη 61, Δ κατηγορίας, 36 κλίνες, τηλ.

23279.

ΠΑΝ: Παπαναστασίου 7, Δ κατηγορίας, 30 κλίνες, τηλ. 22270

ΠΑΡΗΣ: Αγ. Νικολάου 5, Δ κατηγορίας, 47 κλίνες, τηλ. 22410

ΛΗΤΩ: Δ κατηγορίας, τηλ. 22302.

ΠΟΥΛΙΘΡΑ (0757)

ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ: Δ κατηγορίας, 45 κλίνες, τηλ. 22114.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ ΑΧΙΛ: Γ κατηγορίας, 12 κλίνες, τηλ. 51242.

ΚΕΚΕ ΧΡΥΣΟΥΛΑ: Α κατηγορίας, 8 κλίνες, τηλ. 51269.

ΚΟΜΠΟΓΕΩΡΓΑΣ ΔΘ: Γ κατηγορίας, 6 κλίνες.

ΚΟΝΤΟΡΟΥΠΗΣ Ν: Α κατηγορίας, τηλ. 51250.

ΚΟΝΤΟΡΟΥΠΗΣ ΔΘ: Γ κατηγορίας, 10 κλίνες.

ΜΑΣΟΚΩΣΤΑΣ Π: Γ κατηγορίας, 10 κλίνες.

ΧΕΡΑΚΙΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: Γ κατηγορίας, 17 κλίνες, τηλ. 51292.

ΧΕΡΑΚΙΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: Β κατηγορίας, 16 κλίνες, τηλ. 51330.

ΡΟΡΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ: Γ κατηγορίας, 10 κλίνες, τηλ. 22834.

ΣΤΕΜΝΙΤΣΑ (0795)

ΤΡΙΚΟΛΩΝΙΟΝ: Γ κατηγορίας, 38 κλίνες, τηλ. 81297.

ΤΡΟΠΑΙΑ (0795)

ΝΕΟΝ: Ε κατηγορίας, 11 κλίνες, τηλ. 61315.

ΤΥΡΟΣ (0757)

ΚΑΛΗΝΗ: Δ κατηγορίας, 20 κλίνες, τηλ. 41310.

ΤΣΑΚΩΝΙΑ: Δ κατηγορίας, 15 κλίνες, τηλ. 41322.

ΑΝΕΣΙΣ: Γ κατηγορίας, 21 κλίνες, τηλ. 41398.

ΣΙΟΡΑ ΕΛΕΝΗ: Γ κατηγορίας, Ξενώνας, 10 κλίνες.
ΑΚΡΟΠΟΛΗ: Δ κατηγορίας, 14 κλίνες, τηλ. 41373.
ΑΡΚΑΔΙΑ: Δ κατηγορίας, 11 κλίνες, τηλ. 41211.
ΤΥΡΟΣ: Γ κατηγορίας, 26 κλίνες, τηλ. 41235.
ΑΠΟΛΛΩΝ: Γ κατηγορίας, 23 κλίνες, τηλ. 41393/41268.
BLUE SEA: Γ κατηγορίας, 41 κλίνες, τηλ. 41369.
ΚΑΜΒΥΣΗΣ: Γ κατηγορίας, 40 κλίνες, τηλ. 41424.
ΟΚΕΑΝΙΣ: Δ κατηγορίας, 32 κλίνες, τηλ. 41244.

ΒΥΤΙΝΑ (0795)

ΒΙΛΛΑ ΛΑΛΟΣ: Β κατηγορίας, 92 κλίνες, τηλ. 22210.
ΒΕΝΙΑ (ΕΟΤ): Β κατηγορίας, 40 κλίνες, τηλ. 22218/22219.
ΔΙΓΛΗ: Γ κατηγορίας, 23 κλίνες, τηλ. 22316.
ΜΑΙΝΑΔΟΝ: Γ κατηγορίας, 32 κλίνες, τηλ. 22217.
ΒΥΤΙΝΑ: Γ κατηγορίας, 27 κλίνες, τηλ. 22262.

ΞΗΡΟΠΗΓΑΔΟ (0755)

ΑΡΓΥΡΑΚΗΣ: Γ κατηγορίας, 50 κλίνες, τηλ. 71.208.

ΚΑΜΠΙΝΓΚΣ.

ARCADIA CAMPING: Άγιος Ανδρέας, 0755-31190, 100 θέσεων (σκηνές, τροχόσπιτα) και διαθέτει εστιατόριο.
ΑΣΤΡΟΣ CAMPING: Παράλιο Άστρος, 0751-28220, 69 θέσεων (σκηνές τροχόσπιτα) και διαθέτει εστιατόριο.
ΘΥΡΕΑ CAMPING: Πρόρτες, 0755-51002, 72 θέσεων (σκηνές, τροχόσπιτα), και διαθέτει εστιατόριο και μίνι γκολφ.

ZARITSI CAMPING: Τυρός, 0757-41429, 100 θέσεων (σκηνές, τροχόσπιτα) και διαθέτει εστιατόριο, μίνι γκολφ, σκάφη.

MITROPOULOS CAMPING: Καμπέας, 0795-22393, 70 θέσεων (σκηνές) και διαθέτει εστιατόριο. Λειτουργεί από Απρίλιο μέχρι Σεπτέμβριο.

ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΟΣΤΡΑΚΙΝΑΣ: Υψόμετρο 1600 μ., Πίστες: 5, Λίφτες: 2, εστιατόριο, Ξενονάς, τηλ. 0796-32227.

Τουριστικά Γραφεία.

ΤΡΙΠΟΛΗ (071)

ARKADIA TRAVEL: τηλ. 222560.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΟΥΡΣ: τηλ. 225621.

ΔΑΒΔΑΝΤΗΣ ΤΟΥΡΣ: τηλ. 224574.

ΣΤΕΦΑΝΙΣ ΤΟΥΡΣ: τηλ. 239577.

ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΑΒΕΛ: τηλ. 222212.

ΠΑΡΑΛΙΟ ΑΣΤΡΟΣ (0755)

ARCADIA TOURS: τηλ. 51748.

ΘΥΡΕΑ TOURS: τηλ. 51065.

TRAVEL TOURS: τηλ. 51155.

Εστιατόρια.

ΤΡΙΠΟΛΗ

Εστιατόρια, ταβέρνες, ψησταριές, πιτσαρίες, καφετέριες, ουζερί, τουριστικό περίπτερο Τρίπολης, τουριστικό περίπτερο Μαντινείας (Μαντινειακό), τουριστικό περίπτερο Επισκοπής, τουριστικό περίπτερο Αγίου Γεωργίου. Ταβέρνες στα χωριά Κερασίτσα, Στάδιο, Επισκοπή Τεγέας, Στενό.

Υπάρχουν καφετέριες, εστιατόρια, ταβέρνες, ψησταριές και ψαροταβέρνες: ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

ΑΣΤΡΟΣ (ΠΑΡΑΛΙΟ)

ΒΥΤΙΝΑ

ΚΑΣΤΡΙ, και στην τοποθεσία Δραγούνι.

ΔΑΓΚΑΔΙΑ

ΛΕΒΙΑΙ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗ

ΔΗΜΗΤΣΑΝΑ

Ταβέρνες, αναψυκτήριο και ξεχαροπλαστείο που φημίζεται σε όλη την Αρκαδία για του γλυκά του - κουραμπιέδες, μπακλαβάς, σκαλτσούνια.

ΛΕΩΝΙΔΙΟ

Εστιατόρια, ταβέρνες. Στην Πλάκα εστιατόρια, ψαροταβέρνες. Στα Πούλιθρα εστιατόρια, ψαροταβέρνες. Στο Λάκκο ταβέρνες.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΥΡΟΥ

Εστιατόρια, ταβέρνες, ψαροταβέρνες, ψησταριές, πιτσαρίες, ζαχαροπλαστεία και στον Ανω Τυρό ταβέρνες. Στην εθνική οδό Τρίπολης - Πύργου, στο χωριό Καρδάρα, ταβέρνα "Ο Μέλλος" και εστιατόριο "Sunset".

Συγκοινωνίες.

ΚΤΕΛ Τρίπολης: Καθημερινά δρομολόγια εντός και εκτός νομού. Τηλ. 071-222560.

ΟΣΕ Τρίπολης: Κάθε μέρα τρία δρομολόγια από Πειραιά-Αθήνα (9.30, 1.30, 6.20) και για Καλαμάτα (12.20, 1.30, 7.20). Τηλ. 071-222402.

ΙΠΤΑΜΕΝΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ: Από τη Ζέα στο Λεωνίδιο και καθημερινή σύνδεση το καλοκαίρι με Κυπαρίσσι, Πόρτο Χέλι, Σπέτσες, έξι φορές την εβδομάδα με Υδρα, Μονεμβασιά και αραιά με Νεάπολη, Κύθηρα. Το χειμώνα τρεις φορές την εβδομάδα με Πόρτο Χέλι, Σπέτσες, Υδρα, Πόρος, Κυπαρίσσι, Μονεμβασιά.

Πρακτορείο Λεωνιδίου: τηλ. 0757-22267. Λιμενικός Σταθμός Παρ. Αστρους, τηλ. 0755-51445.

Χρήσιμα τηλέφωνα.

ΤΡΙΠΟΛΗ (071)

ΔΗΜΟΣ: 322235

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 223039

ΟΤΕ: 222999

ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ: "ΠΑΝΑΡΚΑΔΙΚΟ" ΓΕΝ. ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ: 238542

ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ (0792)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 31286

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 31204

ΤΗΛ.ΚΕΝΤΡΟ: 31598

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 31286

ΑΣΤΡΟΣ (0755)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 22213

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22202

ΟΤΕ: 22299

ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ: 22222

ΠΑΡΑΛΙΟ ΑΣΤΡΟΣ (0755)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 51292

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 51222

ΟΤΕ: 51266

ΛΙΜΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ: 51445

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ: 51166

ΒΥΤΙΝΑ (0795)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 22329

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22207

ΟΤΕ: 22399

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 22222

ΔΗΜΗΤΣΑΝΑ (0795)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 31237

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 31205

ΟΤΕ: 31599

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 31226

ΙΣΑΡΗΣ (0791)

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 81244

ΟΤΕ: 81210

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 81219

ΚΑΡΥΤΑΙΝΑ (0791)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 31214

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 31205

ΟΤΕ: 31249

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 31300

ΚΑΣΤΡΙ (0792)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 22224

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22203

ΟΤΕ: 22399

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 22482

ΛΑΓΚΑΔΙΑ (0797)

ΔΗΜΟΣ: 43211

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 43204

ΟΤΕ: 43399

ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ: 43214

ΛΕΒΙΔΙ (0796)

ΔΗΜΟΣ: 22211

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22202

ΟΤΕ: 22299

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 22274

ΛΕΩΝΙΔΙΟ (0757)

ΔΗΜΟΣ: 22214

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22222

ΟΤΕ: 22299

ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ: 22950

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗ (0791)

ΔΗΜΟΣ: 22265

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 22222

ΟΤΕ: 22099

ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ: 22974

ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΥΡΟΥ (0757)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 41405

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 41204

ΟΤΕ: 41237

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 41212

ΣΤΕΜΝΙΤΣΑ (0795)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 81237

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ: 81277

ΤΡΟΠΑΙΑ (0797)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 51266

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 51210

ΟΤΕ: 51399

ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ: 51701

Γενικές πληροφορίες.

- * ΣΠΟΡ: Στο παράλιο Αστρός νοικιάζονται κανό, θαλάσσια ποδήλατα και εξοπλισμός σέρφινγκ.
- * ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΣΚΙ: Για τους σκιέρ στο Μαίναλο λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο. Πληροφορίες τηλ.226604 & 0796-22227
- * ΨΑΡΕΜΑ: Με βάρκα-δίχτυ, παραγάδια ή με ψαροντούφεκο στον όρμο του Λεωνιδίου και στη συνέχεια με κατεύθυνση όλο νοτιοανατολικά, στην παραλιακή περιοχή γύρω από τα Πούλιθρα, στον όρμο του Αϊ-Γιώργη, στους κάβους του Μπουρνιά και της Τουγκοβίγλας μέχρι το λιμανάκι του Φακιανού. Το Απρίλιο, κάθε 4 χρόνια, ο όρμος του Λεωνιδίου γεμίζει κοπάδια παλαμίδες. Με ψαροντούφεκο επίσης θα ψαρέψετε -πετρόψαρα, χταπόδια- στην περιοχή του Παράλιου Αστρός.
- * ΚΥΝΗΓΙ: Λαγοί, κέρδικες, μπεκάτσες στα ορεινά και στα υψώματα των πεδινών περιοχών.
- * ΤΙ ΝΑ ΨΩΝΙΣΕΤΕ: Από τη Βυτίνα και τα Λαγκάδια, ξυλόγλυπτα αντικείμενα για διακόσμηση και χρήση από

καρυδιά και φλαμουριά. Από τη Δημητσάνα, γλυκά ταψιού, κουραμπιέδες, σκαλτσούνια και γαλακτοκομικά προϊόντα. Από τον Ισάρη καρύδια. Από το Καστρί, κάστανα, μέλι και κρασί. Από το Λεωνίδιο, "τσακωνικές" μελιτζάνες -πολύ γλυκές- πρώιμα κηπευτικά και σταφένια παξιμάδια.

* **ΤΟΠΙΚΕΣ ΝΟΣΤΙΜΙΕΣ:** Δοκιμάστε στιφάδο, αρνί στη σούβλα, κοκορέτσι, σπληνάντερο, τυρί, γιαούρτι, το κρασί της Μαντινείας.

* **ΑΝ ΕΧΕΤΕ ΣΚΑΦΟΣ:** Θα δέσετε στα λιμανάκια του Παράλιου Αστρους, της Παραλίας Τυρού και του Λεωνιδίου. Σταθμός νερού υπάρχει μόνο στο Λεωνίδιο, ενώ ο εφοδιασμός σε καύσιμα γίνεται από κρατήρια βενζίνης. Πληροφορίες: Λιμενικός Σταθμός Λεωνιδίου, τηλ. 22387.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- "Η Τρίπολη του χθες... και του σήμερα", Μίμης Παπαϊωάννου.
- "Κρήνες", Λευτέρης Μπαρδάκος - Αλέξης Ζότσικας.
- "Ταξίδι στην αρχαία Αρκαδία", Δημήτρης Καμελιώτης.
- "Ιστορία της Τριπολιτσάς", τ.Α και Β, Τ.Γριτσόπουλου
- "Αγάπη για ένα θέατρο", Δήμος Τρίπολης, Θεατρική Ομάδα Τρίπολης.
- Περιοδικό "Διακοπές", 1994.
- "Αρκαδία: Ιστορία, Λαογραφία, Τέχνη, Σύγχρονη Ζωή", Ιωάν. Ζαχαρόπουλος.
- "Αρχαιολογικά μνημεία και μουσεία της Αρκαδίας", Νομαρχία Αρκαδίας, Εφορία Αρχαιοτήτων.
- Εφημερίδα "Τύπος της Κυριακής" - Περιοδικό "Τύπος Εξτρα", 14 Νοεμβρίου 1993.
- "Λαογραφικό Μουσείο Στεμνίτσας".
- "Τα βουνά του Μωριά", Τ.Αδαμόπουλος, Π.Ματσούκα, Β.Χατζησαρσάνης.
- "Αρκαδία Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική", Εκδοτικός Οίκος "Μέλισσα", Α. Πατρονιάτης.
- "Καινούρια Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική", Εκδοτικός Οίκος "Μέλισσα", Δ. Φιλιππίδης.
- "Ιστορία της Γορτυνίας", Ιωάν. Κουτσούκου.
- "Ιστορία Τεγέας", Ν. Μοραΐτης
- "Ελληνικά Μοναστήρια Πελοποννήσου", τόμος Β, Μονές Αρκαδίας, Αντιναχάτου - Μαύρος
- "Διαχρονικός Ελληνισμός Και Οικουμενικό Αρκαδικό

Χρέος",

Ημερίδα 53ου Συνεδρίου Παναρχαδικής Ομοσπονδίας
Αμερικής,

Τρίπολη 25 Ιουλίου - 03 Αυγούστου 1992.

Αθ. Σαραντόπουλος, Ηλ. Γιαννικόπουλος, Φ. Λίτσας,

Ι. Κόκκορης, Φιλ. Σωτηρόπουλος

- "Cosmos", τεύχος 7, Δεκέμβριος 1994
- "Άγορά", 18/10/1990. Γ. Παπαδόπουλος. Συνεδριακός
Τουρισμός
- Σημιώσεις "Ειδικές μορφές τουρισμού - Οργάνωση -
Ανάπτυξη - Προβολή - Λειτουργία", Π. Τσάβτας
- Σημιώσεις "Άγροτουρισμός", Α. Παπακωνσταντινίδης,
1993, ΔΩΡΙΚΟΣ
- Άγροτικός Τουρισμός "Μια εναλλακτική λύση",
Βουρειάδης
- Σημιώσεις "Προστατευόμενες Δασικές Περιοχές",
τεύχος Β, Δ. Θεοδοιοπούλου - Πιεράκου. Δασολόγος,
Τρίπολη 1994
- "Η Ταυτότητα Της Περιφέρειας Πελοποννήσου",
Ιούλιος 1988
- "Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου"
1994 - 1999
- Σημιώσεις "Εφαρμοσμένο Μάρκετινγκ", Στ. Ηλιόπουλος
- Σημιώσεις "Ειδικές Μορφές Τουρισμού", Ρ. Καλοκάβου
- "Πρακτικά Και Συμπεράσματα 1ου Αναπτυξιακού Συνεδρίου
Περιφέρειας Πελοποννήσου", τόμος Α - Β.

Πνευματικό Κέντρο Δήμου Τρίπολης 09 - 12/07/1988

Οργανωτής: Περιφερειακό Συμβούλιο Πελοποννήσου

ΠΗΓΕΣ

- Δήμος Τρίπολης.
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Τρίπολης "Πανός".
- Βιβλιοθήκη Δημητσάνας.
- Δήμος Λαγκαδίων.
- Αρχαιολογικό Μουσείο Τρίπολης.
- ΕΟΤ Πάτρας.
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο.
- ΕΛΚΕΠΑ.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία.

Ελληνικός Περιοδικός Τύπος

- Τουρισμός και Οικονομία
- Αγροά
- Καθημερινή
- Cosmos

